

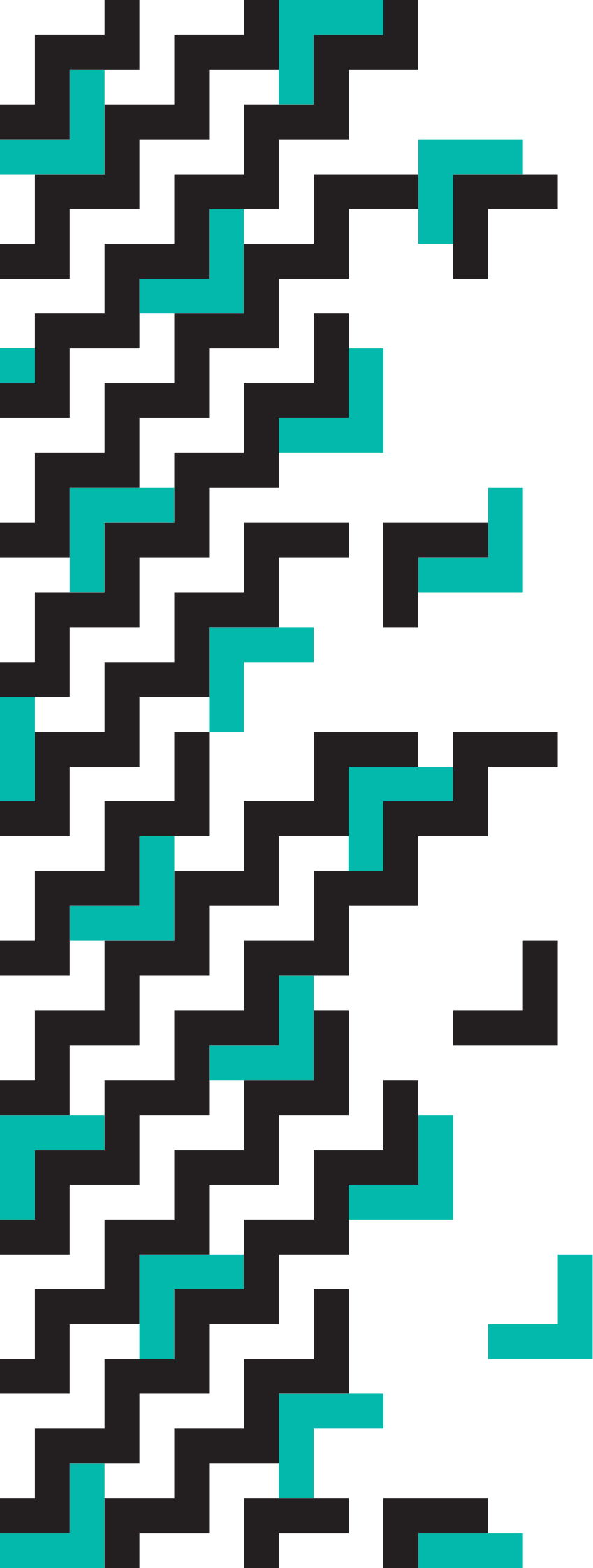


# TOT NUT VAN HET ALGEMEEN

Het academisch erfgoed in Vlaanderen  
Een landschapstekening

Wergroep Academisch Erfgoed  
van de Vlaamse Interuniversitaire Raad







## VOORWOORD

Een samenleving die haar erfgoed cultiveert, is een samenleving die zorg draagt voor haar collectief geheugen. Elke dag opnieuw wordt bewezen hoe belangrijk die aandacht en die zorg zijn, onder meer in eigentijdse maatschappelijke debatten. *Mutatis mutandis* is een universiteit die haar erfgoed cultiveert een universiteit die zorg draagt voor haar collectief geheugen, voor haar historisch verhaal van onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening, de drie academische kerntaken. 'Ook de grootste vernieuwer staat op de schouders van voorgangers,' zult u in deze landschapstekening ergens lezen. Zeer terecht. Onze academische erfgoedwerking getuigt van dat besef. Het gaat om een heel eigen vorm van erfgoed, door de onderzoeks- en onderwijscontext waarin het tot stand kwam en waarin het tot op vandaag wordt ingezet.

Het academisch erfgoed in ruime zin, met daarbij ook het erfgoed dat door derden aan onze universiteiten wordt toevertrouwd, verdient dan ook een zorgvuldig beheer en een dynamische werking. Dat zijn wij verplicht aan de generaties die na ons komen, te beginnen met de jonge mensen die wij nu opleiden tot kritische, mondige burgers. Dat onze universiteiten overtuigd zijn van het belang van erfgoed en van een dynamische erfgoedwerking, hebben ze de jongste jaren met daden laten zien. Ook dat kunt u op deze bladzijden lezen. Ze doen dat structureel – of zijn dat vast van plan –, met een erfgoedwerking die in de organisatie is of zal worden ingebed.

Deze landschapstekening is een werkstuk van de Werkgroep Academisch Erfgoed van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR). Ze geeft een goed beeld van onze recente werking met academisch erfgoed, als belangrijke actoren in de erfgoedsector en als instellingen die hun erfgoed willen delen met de samenleving. De landschapstekening is een mooi voorbeeld van intense interuniversitaire samenwerking en van samen denken. Ze volgt op eerdere documenten die ter zake werden gepubliceerd (zie Balans en Perspectief, 2014\*). Interuniversitair samenwerken zal mee de kracht uitmaken van een toekomstige academische erfgoedwerking.

Aan onze universiteiten erkennen wij de academische erfgoedwerking als een volwaardig onderdeel van onze werking. We bedden ze in onze structuren in, zetten er mensen en middelen voor in en betrekken er de erfgoedsector en de samenleving bij.

Het is tijd voor een volgende stap, waardoor we die erkenning volop kunnen delen met de Vlaamse samenleving.

**Koen Verlaeckt**

Secretaris-generaal Vlaamse Interuniversitaire Raad

\* <https://biblio.ugent.be/publication/8625858>



## INHOUD

<b>ACADEMISCH ERFGOED EEN KENNISMAKING</b>	<b>3</b>
<b>DE RECENTE ERFGOEDWERKING AAN DE VLAAMSE UNIVERSITEITEN CAPITA SELECTA</b>	<b>9</b>
<b>DE VIJF UNIVERSITEITEN HOOFDLIJNEN IN HUN ERFGOEDBELEID</b>	<b>22</b>
<b>STATUS QUAESTIONIS: ACADEMISCHE ERFGOEDWERKING? EEN SWOT-ANALYSE</b>	<b>28</b>
<b>ACHTER DE HORIZON NOOD AAN ERKENNING</b>	<b>31</b>



## ACADEMISCH ERFGOED EEN KENNISMAKING

We betreden in deze landschapstekening een uiterst divers en rijk terrein: dat van het erfgoed dat onze universiteiten beheren en dat ze graag delen met de samenleving. Het academisch erfgoed is nog te weinig bekend, maar trad de jongste jaren opvallend meer op de voorgrond, niet alleen in Vlaanderen en Brussel. Het gaat om een Europese beweging, waarin ook de Nederlandstalige universiteiten hun rol spelen. Zij gaan daarbij in interactie met het brede erfgoedveld. Deze landschapstekening getuigt van de nieuwe impulsen.

De VLIR-werkgroep Academisch Erfgoed komt met veel overtuiging uit voor het primaire doel van deze landschapstekening: de overheid én (dus) ook het brede publiek sensibiliseren voor het belang van academisch erfgoed in de context van het lokale, Vlaamse, Belgische en Europese erfgoed. Dit erfgoed en zijn beheerders hebben een plaats in de erfgoedwereld. De werkgroep en de vijf samenstellende universiteiten treden nú naar voren, omdat de universiteiten zelf de jongste jaren bewezen hebben dat ze willen investeren in hun werking met academisch erfgoed, dat ze die verder willen uitbouwen en dat ze daartoe binnen en buiten de academische wereld de nodige expertise vergaren en delen. Het gaat hen ter harte. Ook dat wil deze landschapstekening duidelijk maken.

### Lezen voor gebruik

We focussen in deze landschapstekening op recente ontwikkelingen en initiatieven in de werking met academisch erfgoed aan de vijf Vlaamse universiteiten. Een klein deel van dat erfgoed brengen we in beeld. Wie een overzicht wil van het academisch erfgoed in Vlaanderen en Brussel en van de honderden collecties die daartoe behoren kan terecht bij elk van de vijf universiteiten.

### Landschapstekening?

Een lapalissade om te beginnen: een landschapstekening tekent een landschap. Ook in overdrachtelijke zin: een landschapstekening geeft een beeld van een segment van de samenleving. In dit geval is dat het academisch erfgoed in Vlaanderen, een geheel met tal van componenten en een overzienbaar aantal spelers. De tekening schetst een stand van zaken. Ze focust niet op details en wil niet uitputtend zijn. Lezers van deze landschapstekening krijgen dus een impressie van de werking met het academisch erfgoed in Vlaanderen: welke collecties worden beheerd, hoe wordt het erfgoed momenteel gevaloriseerd, wat zijn sterke en zwakke punten in de werking, bedreigingen en kansen?

Een 'echte' landschapstekening heeft een einder, een horizon. In overdrachtelijke zin: behalve schetsen wat er momenteel is en gebeurt, werpt een landschapstekening ook een blik in de verte. In de toekomst. Wat ligt er achter de horizon? Wat kunnen we met dit academisch erfgoed en zijn samenstellende delen in de toekomst doen, als er aan een aantal voorwaarden is voldaan? Om het (nog) diverser, rijker, aantrekkelijker, gezonder, duurzamer, bloeiender te maken. Om het voor de samenleving van vandaag nog relevanter te maken. Tot nut van het algemeen.

**Wat mag u van deze landschapstekening verwachten? Wat weet u na uw lectuur dat u nu (vermoedelijk) nog niet weet?**

- Wat we onder academisch erfgoed verstaan;
- wat het specifieke belang en de eigenheid is van dit erfgoed;
- hoe de vijf Vlaamse universiteiten met dit erfgoed omgaan, aan de hand van een aantal recente voorbeelden en ontwikkelingen, en van een kleine historische schets;
- wat volgens de auteurs van deze landschapstekening de sterktes en de zwaktes zijn van het 'academisch erfgoed in Vlaanderen' en de werking daaromheen;
- wat kansen en mogelijkheden zijn voor het academisch erfgoed: lokaal en regionaal, in Vlaanderen, in België, in een Europese context. En wat daarvoor de voorwaarden zijn.

### Academisch erfgoed?

Een goede definitie is het begin van elk (academisch) denk- en beleidswerk. Academisch erfgoed kwam en komt tot stand in de specifieke context van het hoger onderwijs. Immaterieel academisch erfgoed wordt in diezelfde context beleefd en beoefend. Het erfgoed geeft uitdrukking aan de academische identiteit of ontleent zijn betekenis aan de academische context waarin het tot stand is gekomen. (Deze definitie is geïnspireerd door de auteurs-academici Mark Derez en Jo Tollebeek.)

De vijf Nederlandstalige universiteiten in Vlaanderen en Brussel en een aantal hogescholen beheren academisch erfgoed. Veel erfgoed. Gevarieerd erfgoed ook. Voor de goede orde: zoals zal blijken, is niet al het erfgoed dat zich in de universiteiten en hogescholen bevindt, ook academisch erfgoed. Omgekeerd wordt academisch erfgoed ook buiten de universiteiten en hogescholen beheerd.

Laten we het concreter maken.

1. Academisch erfgoed in strikte zin is al het erfgoed dat tot stand is gekomen en/of nog wordt gebruikt in instellingen voor hoger onderwijs. Het vormt mee het geheugen van deze instellingen en omvat:
  - objecten en collecties die zijn/worden gevormd en/of gebruikt door en voor het wetenschappelijk onderzoek en onderwijs;
  - objecten en collecties die getuigen van het academische leven en al zijn geplogenheden;
  - het archief van de betrokken instellingen dat statisch is geworden (en dus geen administratieve waarde meer heeft);
  - bibliothecaire collecties (manuscripten, gedrukte boeken en prenten) die bewaard worden vanwege hun kostbare of unieke karakter, historische getuigeniswaarde of kwetsbaarheid;
  - collecties van hoogleraren, experts of sleutelfiguren uit het universitaire leven, studenten(verenigingen), alumniorganisaties die geschenken/gelegateerd zijn aan de (eigen) instelling vanwege hun wetenschappelijke waarde of hun mogelijk gebruik in het onderwijs.
2. Bij het academisch erfgoed in een ruimere zin hoort ook het cultureel erfgoed dat binnen een instelling voor hoger onderwijs wordt bewaard omdat het haar is toevertrouwd door personen, families, organisaties of overheden. Zij vonden de academische context de meest geschikte plek voor de betrokken objecten of collecties. De motieven voor zo'n keuze – en voor de aanvaarding van schenkingen/buiklenen – zijn divers: de aanwezige expertise en kansen voor onderzoek, het mogelijke gebruik in onderwijs of onderzoek, emotionele redenen, het prestige van onze universiteiten, de verwachting op een krachtige valorisatie...
3. Immaterieel academisch erfgoed is ontastbaar erfgoed dat verbonden is met het academisch leven en zijn typerende tradities en gewoonten: bij professoren en ander academisch personeel, administratief en technisch personeel en uiteraard studenten

(-verenigingen). Als we dit erfgoed een toekomst willen geven, moet de huidige generatie het doorgeven en vernieuwen. Of minstens de kennis erover bijhouden en valoriseren.

4. Over onroerend erfgoed hebben we het in deze landschapstekening niet. In de Vlaamse regelgeving ressorteert dat onder een ander beleidsdomein (Onroerend Erfgoed) dan het roerend en immaterieel cultureel erfgoed, dat bij Cultuur thuishoort. Maar het is duidelijk dat universiteiten en hogescholen heel wat onroerend erfgoed bezitten en/of beheren. Veel roerend en immaterieel erfgoed is bovendien nauw met het onroerend erfgoed verbonden of vormt er zelfs een geheel mee. Het onroerend erfgoed is ook het meest zichtbare erfgoed, een belangrijke factor als we het over maatschappelijk draagvlak hebben. Universiteiten gaan trouwens meer en meer uit van de sterkte van een geïntegreerde erfgoedwerking, waarbij actief interactie wordt opgezocht tussen onroerend, roerend en immaterieel cultureel erfgoed.

Het gaat bij academisch erfgoed dus om een brede waaier, zoals uit deze landschapstekening zal blijken. De universiteiten gaan organisatorisch elk op hun manier om met die diversiteit en breedheid. De ene maakt een onderscheid tussen 'academisch erfgoed' en 'archieven' en 'bibliothecaire collecties', een andere instelling doet dat niet. Bij nader inzien houdt dat vooral verband met de uiteenlopende beheerprocessen van documentair en museaal erfgoed.

Bovenal is er een duidelijke tendens om het erfgoed inclusief en geïntegreerd te benaderen (soms ondanks structuren en organogrammen), om als erfgoedbeheerders zo veel en zo goed mogelijk met elkaar samen te werken en om met alle aanwezige 'soorten' erfgoed aan de slag te gaan. De ervaring leert dat dit de rijkdom van de te vertellen verhalen groter maakt. Inclusief omgaan met cultureel erfgoed maakt het erfgoed relevanter en betekenisvoller voor de samenleving van vandaag. En daar gaat het om.

## Erfgoed: vijf functies

Universiteiten en hogescholen dragen zorg voor hun cultureel (academisch) erfgoed en gaan ermee aan de slag. Dat behelst een aantal taken en processen. Het Vlaamse Cultureel Erfgoeddecreet omschrijft vijf functies of basistaken:

### 1. Herkennen, beschrijven en verzamelen

Het erfgoed in kaart brengen en op een gestandaardiseerde manier beschrijven. Erfgoed documenteren en in zijn context plaatsen. Beargumenteerde uitspraken doen over de waarden van erfgoed. Selecteren en bepalen wat je gaat verzamelen en (blijft) bewaren. Dat wil ook zeggen: erfgoed eventueel herbestemmen of afstoten.  
*Academisch erfgoed getuigt specifiek van de geschiedenis van het onderzoek en het onderwijs aan de instellingen voor hoger onderwijs, en van het academisch leven. Het getuigt van hoe kennis tot stand kwam en hoe die kennis werd overgedragen.*

### 2. Behouden of borgen

Roerend en ook digitaal erfgoed moet je zo optimaal mogelijk bewaren. Daar horen conservatie- en restauratiepraktijken bij. Immaterieel erfgoed geef je een zo passend mogelijke toekomst door kennis over tradities en gewoontes door te geven (borgen).  
*De universiteiten nemen zo veel als mogelijk initiatieven om hun erfgoed state of the art te bewaren, bijvoorbeeld door te investeren in geschikte depotruimtes. Over het typisch academisch immaterieel erfgoed verzamelen ze kennis en houden die bij.*

### 3. Onderzoek

Erfgoed moet je onderzoeken en in zijn context plaatsen. Dat onderzoek kun je zelf doen en je kunt het stimuleren.  
*Het is typerend voor het academisch erfgoed dat het zich in een onderzoeks- en onderwijscontext bevindt. Dat is bevorderlijk voor de onderzoeksfunctie, die momenteel bij veel erfgoedbeheerders onder druk staat.*

#### 4. Presenteren, toeleiden en delen

Hier gaat het om de brede waaier van de 'relatievorming' tussen het erfgoed en de brede samenleving: van het passieve publiek tot de actief betrokken erfgoedgemeenschap. Kernwerkwoorden zijn: erfgoed zichtbaar maken, laten beleven, beschikbaar houden, promoten, delen, maatschappelijk relevant maken, inspirerend laten zijn...

*De universiteiten zetten de jongste jaren sterk in op tijdelijke, vaste en digitale initiatieven die een ruim publiek naar het academisch erfgoed toeleiden, en omgekeerd. Ze combineren daarin hun museaal en documentair erfgoed, en zetten ook het onroerend erfgoed in.*

#### 5. Participeren (de 'jongste' functie in de erfgoedwereld)

Je werkt bij voorkeur zo met erfgoed dat mensen en gemeenschappen die er een band mee hebben zo veel mogelijk actief betrokken worden bij de werking en de beslissingen die over dat erfgoed worden genomen (community-based werken, in het Engels).

*De universiteiten beschikken elk over een uitgebreide community van oud-studenten en -professoren die voor het leven een band hebben met hun instelling. Dat – en hun inbedding in hun regionale, stedelijke context – schiept bijzondere participatieve mogelijkheden.*

**“Cultureel erfgoed is het DNA van onze samenleving: wat we uit het verleden hebben overgeërfd, waaraan we waarde hechten en betekenis geven en wat we willen doorgeven aan de volgende generaties.” (FARO, Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed)**

#### **De eigen zinnigheid van het academisch erfgoed**

In de FARO-definitie van cultureel erfgoed komt één woordje drie keer voor: 'we'. (En met 'onze' erbij als bezittelijk voornaamwoord eigenlijk vier keer.) Met andere woorden: erfgoed is van ons allemaal. In het geval van 'academisch erfgoed' heeft 'we' een dubbele betekenis: in smalle zin staat het voor de instellingen voor hoger onderwijs (universiteiten en hogescholen) en hun gemeenschap van (oud-)medewerkers en (oud-)studenten, hun erfgoedbeheerders. Maar in ruime zin staat het vooral ook voor de samenleving, waarin universiteiten en hogescholen belangrijke drijvende krachten zijn.

De academische wereld is inderdaad sinds de middeleeuwen een aandrijver van onze samenleving, door zijn specifieke taken: wetenschap beoefenen (zonder winstbejag), jonge mensen laten kennismaken met het wetenschappelijk onderzoek (in theorie en in praktijk), de resultaten van het onderzoek ten dienste stellen van de samenleving (privé en publiek). De academische wereld pioniert, verkent nieuwe wegen en doet ontdekkingen. Ze hanteert eigen methodes, heeft geplogenheden en tradities en verandert met zijn tijd mee. Het academisch erfgoed getuigt van die wetenschappelijke ontwikkelingen, eigenheid, twijfels ook en veranderingen.

Daar komt nog iets bij. Een flink deel van het academisch erfgoed (niet alles) vind je doorgaans nog (ongeveer) op de plaats waarvoor het is verzameld, gemaakt, bedacht en ontworpen, en waar het is en nog wordt gebruikt. Het getuigt van de eigenheid van de betrokken instelling, vertelt hoe die geworden is wat ze vandaag de dag is. Het academisch erfgoed bevindt zich in de context van het hedendaagse (speerpunt)onderzoek en onderwijs, met de bijbehorende mensen, kennis en expertise. Tot slot: academisch erfgoed bevindt zich niet op een eiland. Onderzoeken en onderwijzen doe je, zoals gezegd, altijd ten dienste van de samenleving en haar welbevinden. Tot nut van het algemeen. Academisch erfgoed is dan ook bij uitstek maatschappelijk erfgoed.

Die combinatie – onderwijs en onderzoek, erfgoed dat zich deels nog in zijn oorspronkelijke academische context bevindt, de historische belangrijke maatschappelijke rol van universiteiten en hogescholen – maakt de eigenheid en de uniciteit van het academisch erfgoed uit. En het belang ervan.



## Wat voorafging

We beginnen met de meest recente geschiedenis. Sinds 2019 vindt er interuniversitair erfgoedoverleg plaats. Dat gebeurt in een werkgroep van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), waar vijf universiteiten deel van uitmaken: de Universiteit Antwerpen (UAntwerpen), de Vrije Universiteit Brussel (VUB), de Universiteit Gent (UGent), de Universiteit Hasselt (UHasselt) en de KU Leuven. Het bestaan ervan getuigt van de vaste wil om interuniversitair samen te werken. In 2020 leidde dat tot twee basisdocumenten: de nota *Positionering universiteiten in het Vlaamse Cultureel Erfgoedbeleid* en een eigen missieverklaring. De werkgroep houdt hierin een pleidooi voor een verder doorgedreven professionele erfgoedwerking aan de Vlaamse universiteiten (en hogescholen) en vestigt de aandacht op de erkenning en ondersteuning die daarvoor nodig is. Ze streeft naar een dialoog met politieke en ook de eigen academische overheden, de brede erfgoedsector, experts in conservatie en restauratie en ook de media. Ze wil een gidsfunctie op zich nemen op grond van haar specifieke expertise. Ze ambieert ook een dialoog met de hogescholen (VLHORA).

Als we iets verder teruggaan in de tijd, stoten we op een eerdere intense vorm van samenwerking. In 2008 werd het Interuniversitair Platform voor Academisch Erfgoed opgericht, een werking die in 2013 uitmondde in de pioniersstudie *Balans en Perspectief. Academisch erfgoed in Vlaanderen*. Dit inventarisatieproject werd onder meer door het Departement Cultuur gefinancierd en bracht een honderdtal onderzoeks- en onderwijsgerichte collecties in kaart, ook van enkele geassocieerde hogescholen: hun omvang, inhoud, inzetbaarheid, betekenis, beheer. De zelfopgelegde beperking van *Balans en Perspectief* – geen archieven, bibliotheken, kunstcollecties, immaterieel erfgoed en onroerend erfgoed – was een zaak van haalbaarheid. Wat hier voorligt, bouwt daarop voort. En breidt het werkveld en de ambities uit.

We eindigen dit stukje ‘wat voorafging’ nog iets verder terug in de tijd: het academisch erfgoed beleefde in de laatste decennia van de 20ste eeuw op Europese schaal een heuse crisis, onder meer door de moderniseringsmentaliteit aan de (Europese) universiteiten. De noodklok werd eerst geluid in het Verenigd Koninkrijk, en later onder meer ook in Nederland en Duitsland. Er is inmiddels veel veranderd, in een aantal Europese landen. Ook in de regio Vlaanderen. Dat blijkt uit deze bladzijden.

### Balans en Perspectief: een aanzet

“100 collecties – 1.000.000 objecten”: zo begint in de samenvatting van het rapport *Balans en Perspectief* (2013) het hoofdstuk over de resultaten van het project. Dat cijfermatige begin – waarbij het getal 1 miljoen een schatting was – is op diverse manieren sprekend.

*Balans en Perspectief* wilde in de eerste plaats een beeld schetsen van de omvang en de toestand van een aantal (ca. 100 dus) wetenschappelijke en didactische collecties van zeer uiteenlopende aard, waarvan een deel bedreigd leek/was. Wat stellen ze voor? Wat is hun functie? (Men onderscheidde in het rapport actieve collecties, erfgoedcollecties en zogeheten ‘zwerfcollecties’.) Zijn er middelen, personele en andere? Zijn de collecties toegankelijk en/of (digitaal) ontsloten? Hoe worden ze beheerd? Die beschrijvende aanpak en de bijbehorende aanbevelingen aan het eind van het rapport vormden een aanzet voor een universitair erfgoedbeleid. Er zijn sinds 2013 grote stappen gezet. En er zijn nog grote stappen mogelijk...

In samenwerking met ETWIE wordt deze overzichtsstudie momenteel herwerkt en up-to-date gebracht.

*Balans en Perspectief* had het over collecties aan de UAntwerpen, de VUB, de UGent en de KU Leuven. In de huidige VLIR-werkgroep is ook de UHasselt vertegenwoordigd.

### Vlaamse aandacht voor academisch erfgoed

Vooralsnog is de academische erfgoedwerking als zodanig niet ingebed in het Vlaamse erfgoedbeleid. Wat niet belet dat er wel degelijk 'Vlaamse aandacht' is voor facetten van het academisch erfgoed. We geven twee voorbeelden.

**ETWIE** is het Vlaamse Expertisecentrum voor Technisch, Wetenschappelijk en Industrieel Erfgoed. Het centrum doet onder meer aan netwerking rond 'zijn' specifieke erfgoed, promoot samenwerking en wil dit erfgoed een grotere zichtbaarheid geven. Makelaarderij en bruggenbouwerschap zijn de metaforen die voor de eigen werking worden gebruikt. Gezien de technisch-wetenschappelijke aard van veel academische collecties is er een overlap met wat academische erfgoedbeheerders doen en willen. Zij behoren dan ook tot het netwerk van ETWIE.

De **vzw Vlaamse Erfgoedbibliotheken** is een netwerk van erfgoedbibliotheken dat in 2008 werd opgericht en werkt met middelen van de Vlaamse overheid (Cultuur). Expertiseontwikkeling, kennisverspreiding en bewustmaking zijn de kernwoorden van de werking. Drie universitaire erfgoedbibliotheken behoren tot de stichters en maken deel uit van de zes samenstellende partnerbibliotheken: die van de UAntwerpen, de UGent en de KU Leuven. Zij verwierven ook het erfgoedlabel van de Vlaamse overheid.

### Een Europees verhaal

In 1986 schreef wijlen Alan Warhurst (†2017), die in het Verenigd Koninkrijk een belangrijke rol speelde in de transformatie van musea – van besloten en wat maffe instellingen tot open en maatschappelijk betrokken instellingen – een geruchtmakend stuk: *Triple Crisis in University Museums*. Dat verscheen in een tijd waarin met name veel natuurhistorische collecties door onbruik in verval geraakten en veel Britse universiteitsmusea in een crisis verkeerden. Zij waren niet alleen, zo bleek. In de jaren negentig kwamen er ook uit landen als Duitsland en Nederland onheilspellende signalen.

Er volgde in diverse landen lobbywerk, er werden *surveys* gemaakt en universitaire erfgoedbeheerders verenigden zich. Het is door het uiteenlopende statuut van de universiteiten en de verschillende manieren waarop het hoger onderwijs is georganiseerd moeilijk om nationale situaties te vergelijken, maar onder meer in Duitsland en Nederland koos men voor een meer centrale aanpak van het probleem.

Om dezelfde reden van diversiteit is het vandaag de dag moeilijk om in enkele zinnen te beschrijven wat nu de toestand van het academisch erfgoed in Europese landen is. Universeum is een 'European Academic Heritage Network' dat in 2000 ontstond en dat de belangen van het universitair erfgoed en zijn beheerders behartigt. De website biedt voorbeelden van musea en van nationale netwerken\*. Wereldwijd is er UMAC binnen ICOM (International Council of Museums Committee for University Museums and Collections)\*\*.

Academisch erfgoed is overigens historisch bekeken wezenlijk een Europees gegeven: universiteiten in Europa vormen een soort van Europese Gemeenschap avant la lettre: er werd intens over en weer gereisd, mensen gingen in het buitenland studeren en intellectuele ontwikkelingen verspreidden zich over Europa, Latijn bleef lange tijd de lingua franca. Het academisch erfgoed getuigt van dat wezenskenmerk van het academisch leven: dat het een Europese geest ademt. Het is er een van de krachten van.

\* <https://www.universeum-network.eu/> \*\* <http://umac.icom.museum/>



# DE RECENTE ERFGOEDWERKING AAN DE VLAAMSE UNIVERSITEITEN

## CAPITA SELECTA

De werking met academisch erfgoed in Vlaanderen zit in de lift en het erfgoedbewustzijn aan onze universiteiten neemt toe. Dat zal blijken uit deze bladzijden. We overlopen in het kort recente initiatieven en ontwikkelingen die alles met de nieuwe academische 'erfgoedspirit' te maken hebben. Het is een kleine greep uit een ruim aanbod.

Wat volgt getuigt van de inspanningen die de universiteiten leveren om hun academisch erfgoed te valoriseren, in hun specifieke context van onderzoek, onderwijs en maatschappelijke dienstverlening. Tot nut van het algemeen. En met een academische ingesteldheid die met een heel andere blik naar het eigen erfgoed kijkt dan pakweg twintig of zelfs nog maar tien jaar geleden.

### PRESENTEREN, TOELEIDEN, DELEN

#### Academische bewustwording

"Elke universiteit kent ze wel: de verhalen over afgedankte microscopen in de vuilniscontainers, de ondergelopen kelders waar kwetsbare collectiestukken onherroepelijk werden beschadigd, de verdwenen voorwerpen die achteraf op eBay werden teruggevonden..." Het zijn de onheilspellende eerste zinnen van het rapport *Balans & Perspectief* over het academisch erfgoed in Vlaanderen (2013). Al ging het daar over het (weliswaar recente) verleden en was er sprake van *urban legends* – maar dan "niet zonder grond van waarheid".

Een universiteit is een sterk merk en een *community*, maar ook een heterogeen samenstel van sterke individuen met soms botsende belangen. Niet iedereen is er even erfgoed-minded: een waardevolle oude microscop is voor sommigen plaatsverslindende 'ouwe bro'. Er zijn ook belangrijke institutionele obstakels: 'erfgoed' is tot nader order geen universitaire opdracht – wat niet bijdraagt tot erkenning – en onderzoek en innovatie zijn per definitie toekomstgericht, al is het modernistische tabula rasa-denken inmiddels ook een stukje erfgoed.

Aan alle universiteiten wordt er intens gewerkt aan bewustwording. Aan het besef dat ook de grootste vernieuwer op de schouders van voorgangers staat. Aan het vermijden van wat in de onheilspellende opener van *Balans & Perspectief* beschreven wordt. Dat gebeurt door te netwerken, door met ambassadeurs te werken, antennes uit te steken in de academische gemeenschap, kennis bij te brengen, te communiceren via 'oude' en nieuwe kanalen. En vooral ook door erfgoed structureel in het beleid in te bedden, 'de top' warm te maken en de werking verder te professionaliseren.

*Een recent voorbeeld van bewustmaking speelde zich af aan de UAntwerpen, waar de ambitie volop leeft om de prille erfgoedwerking uit te bouwen en men de universitaire gemeenschap wil sensibiliseren tot een 'AE-reflex', bijvoorbeeld om schenkingen uit te lokken bij die gemeenschap. De UAntwerpen bracht met die doelstellingen een jaar lang (februari 2019-2020) haar erfgoed onder de aandacht van haar academische gemeenschap, via een inzamelactie voor memorabilia van de universiteit en haar voorgangers, ook de geassocieerde hogescholen. Dat leverde ruim duizend objecten op. Die werden getoond in tentoonstellingen op de diverse campussen, via de universitaire communicatiekanalen en via een collectief-geheugen-blog. Mission accomplished en voor herhaling vatbaar. De Antwerpse academische gemeenschap heeft voortaan weet van haar eigen erfgoed. De actie leverde ook een schenking op van een collectie biochemische meetinstrumenten van een voormalige hogeschoolprof en leidde tot een initiatief om een privécollectie computers van een oud-prof permanent tentoon te stellen.*

#### Partnerschappen: delen en leren

Universiteiten zijn geen ivoren torens, ook niet wat erfgoed betreft. Ze staan in de samenleving. Ze delen hun erfgoed en expertise met partners binnen en buiten de academische wereld, op lokaal en Vlaams niveau. Zelf leren ze van best practices uit de ruime erfgoedwereld, van lokaal tot wereldwijd. Er is dan ook volop samenwerking, inbedding, 'deling'.



Tentoonstelling  
'Ovidius in Metamorfose',  
Universiteitsbibliotheek  
KU Leuven.  
© Digitaal Labo, KU Leuven

Skelet van de in Gent  
aangespoelde gewone vinvis  
dat is verwerkt en gemonteerd  
door onderzoeksgroepen UGent  
en opgenomen in de GUM  
collectie, wordt 'Out of the Box'  
tentoongesteld in de Sint-  
Baafskathedraal (2017-2018).  
© Mirjam Devriendt, UGent

*De KU Leuven maakt deel uit van het Leuvense Erfgoedlabo, een prille vzw van dertien professionele en erkende Leuvense erfgoedpartners die intens samenwerken, hun knowhow samenleggen en publieksprojecten opzetten. Doel: samen sterker zijn. Op termijn willen ze die samenwerking ook fysiek waarmaken in een Gemeenschappelijk Erfgoeddepot Leuven (GEDL). Dat wordt een krachtig symbool van wat in de cultuursector soms 'het Leuvense model' wordt genoemd. Het zal ongetwijfeld voor heel Vlaanderen en het Vlaamse erfgoedbeleid inspiratie aanreiken.*

*Het nieuwe Gentse Universiteitsmuseum (GUM) van zijn kant – net als de Plantentuin, de Boekentoren en het Universiteitsarchief – maakt deel uit van stedelijke platformen waarin de andere Gentse musea en archieven samen overleggen en plannen smeden, op directie- en op andere niveaus.*

*Als de regionale ondersteunende rol in 2021 haar doorstart maakt onder de noemer van Erfgoedlab Antwerpen, dan vindt de UAntwerpen zo meteen ook nauwer aansluiting bij de Collectie Antwerpen, het netwerk van stedelijke en andere erfgoedpartners. Nu al is er bij Antwerpse erfgoedbeheerders samenwerking, wat onder meer leidde tot het gebruik van dezelfde software. En de erfgoedwerking van de UAntwerpen heeft in haar collectievorming ook oog voor de brede Antwerpse regio, met haar bedrijven, overheidsinstellingen en secundaire scholen en de vele alumni die er actief zijn.*

*Als cultureel archief van de vrijzinnigheid werkt CAVA samen met andere landelijke culturele archieven. Als VUB-archief is het tegelijk ingebed in de (Vlaams-)Brusselse context, met als vaste partners de Brusselse erfgoedcel en het Archief en Museum van het Vlaams leven te Brussel.*

### **Academisch erfgoed ten toon (tijdelijk)**

Tentoonstellingen, sinds enige tijd ook virtueel: het blijft de koninklijke weg om een breed publiek te laten kennismaken met cultureel en dus ook met academisch erfgoed. Dat hebben de universiteiten de jongste jaren goed begrepen: ze organiseren eigen tentoonstellingen, in veel gevallen met partners. Het is opmerkelijk hoe vaak (hedendaagse) kunst daarin een plaats krijgt toebedeeld, vaak door de aanwezigheid van werk van Vlaamse kunstenaars. Universiteiten geven ook intens erfgoed in bruikleen voor tentoonstellingen die erfgoedbeheerders in binnen- en buitenland inrichten.

*De UGent pakte sinds 2014 uit met diverse tentoonstellingen bij de voorbereiding van haar nieuwe universiteitsmuseum: zo werden ook de visie en de grote lijnen uitgezet en uitgetest. De exposities vonden plaats op diverse plaatsen in de stad Gent, niet alleen in universitaire ruimtes. Dit zijn de namen: 'Het Wonderkabinet', 'Post Mortem' en 'Out of the Box'. Het skelet van een in de Gentse haven aangespoelde vinvis in de Sint-*



Thema 'Verbeelding' in de permanente opstelling van het GUM dat de creativiteit in wetenschapsbeoefening illustreert.

© Karin Borghouts, UGent

*Baafskathedraal, het kan. En als je als bij wonder een bijna volledige collectie Piranesi-prenten ontdekt in je collectie, zoals de Universiteitsbibliotheek deed, dan stel je die tentoon op een passende plek: het Gentse Museum voor Schone Kunsten.*

*De KU Leuven heeft de jongste jaren een traditie opgebouwd in grootpubliek-tentoonstellingen. In veel gevallen worden die opgezet in samenwerking met de Stad Leuven via de vzw KUnST Leuven, met het stedelijk museum M, soms ook met andere partners. Voor deze stadsprojecten wordt een intens beroep gedaan op academische (erfgoed)knowhow. Thema's waren onder meer Andreas Vesalius en zijn grote betekenis, Thomas More en zijn 'Utopia', het Leuvense Collegium Trilingue van Erasmus, de boekbandontwerper Herman Teirlinck, de gedrukte 'Metamorfosen' van Ovidius (i.s.m. de KBR). Op de website EXPO van de Leuvense Bibliotheken kunt u ook virtuele tentoonstellingen bezoeken. De Universiteitsbibliotheek beschikt voor tentoonstellingen over een professioneel ingerichte 'museumsuite', met licht- en temperatuurregeling.*

*Verjaardagen inspireren wel vaker tot erfgoedprojecten, zoals aan de VUB: 150 jaar Vlaamse studenten in Brussel, 50 jaar VUB met een living history-project voor alumni en academici... En een van de sterktes van de UAntwerpen, de bibliothecaire collecties, leidde recent tot diverse exposities, waarvan er een aantal ook digitaal te bekijken blijven. Thema's waren onder meer boekbanden en typografie.*

*Als het thematisch en praktisch mogelijk is, nemen de universiteiten deel aan evenementen zoals Erfgoeddag, de Wetenschapsweek, Dag van de Wetenschap, Open Monumentendag... Ze doen dat hoe langer hoe meer gestructureerd.*

### **Academisch erfgoed ten toon (vast)**

Behalve de tijdelijke en de virtuele (web)tentoonstellingen van academisch erfgoed zijn er ook fysieke 'vaste' presentaties van collecties (hoe relatief het adjectief 'vast' in snelle tijden ook is). Het zijn voorbeelden van een museale werking. Kiezen voor een universiteitsmuseum is... een keuze. Een andere optie is te gaan voor spreiding en bijvoorbeeld bij (nieuw)bouwprojecten op de diverse campussen een pleidooi te houden bij de bouwheren voor een 'plek voor erfgoed': dat is de optie van de UAntwerpen.

*De UGent koos er in 2013 voor een nieuw museum op te richten: het Gents Universiteitsmuseum (GUM, 2020). Dat getuigt van het belang dat de academische beleidsmakers aan het academisch erfgoed hechten. Het museum vormt een geheel met de Gentse Plantentuin. De missie is opmerkelijk: dit is "een museum over wetenschap, onderzoek en kritisch denken, waar de bezoeker kan ontdekken dat wetenschap het resultaat is van vallen en opstaan, twijfel en verbeelding". Hedendaagse kunst speelt er een belangrijke rol. Het GUM en de bijbehorende krachtenbundeling en heroriëntering van functies betekent een*



Orgaanmuseum UHasselt.  
© Liesbeth Driessen, UHasselt



Yombe-figuur 'Pfula Nkombe',  
Afrika-collectie KU Leuven.  
© Digitaal Labo, KU Leuven



ferme stap voorwaarts in de professionalisering en integratie van het Gentse erfgoedbeleid. Het GUM beheert de collecties van de voordien afzonderlijk opererende musea voor Dierkunde, Geschiedenis van de Wetenschappen (beide Faculteit Wetenschappen), Morfologie (Faculteit Diergeneeskunde), Geschiedenis van de Geneeskunde (Faculteit Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen) en tot slot ook het Archeologisch Museum en de etnografische collecties (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte).

De KU Leuven koos de voorbije jaren voor een intens tentoonstellingsbeleid met partners. Ze heeft ook vier vaste museale opstellingen waar tijdens rondleidingen vooral scholen en groepen van bezoekers over de vloer komen: het Museum voor Dierkunde, de Collectie Afgietsels Archeologie, het Spoelberchmuseum en de collectie Afrikaanse kunst.

Met de vijf universiteiten en hun academische ziekenhuizen zijn medische collecties verbonden. Meer nog: het gaat om vijf zelfstandige musea. Aan de UAntwerpen is er in het Stuivenbergziekenhuis het Museum van de Geschiedenis van de Gezondheidszorg (ook wel Lambotte Museum genoemd). Aan de VUB is er het Museum Anatomie, dat onder meer wordt bezocht door onderzoekers, artsen in bijscholing, (toekomstige) studenten... Aan de UGent heb je, vooralsnog in het Pand, het Museum voor de Geschiedenis van de Geneeskunde. De collectie wordt centraal beheerd, in een samenwerking van vrijwilligers van de Stichting Jan Palfijn en het GUM. In Leuven schetst HistarUZ op de oude UZ-campus van Sint-Rafaël de evolutie van de medische wereld en van de Leuvense universitaire ziekenhuizen in het bijzonder. (De site wordt heringericht. De haalbaarheid van nieuwe museale opties wordt onderzocht.) In het Orgaanmuseum van de UHasselt maakt u kennis met ziektes, afwijkingen en misvormingen van menselijke lichamen en organen. Patholoog-anatoom Johan Van Robays bracht de collectie in de loop van meer dan drie decennia samen. Dit museum van de Faculteit Geneeskunde en Levenswetenschappen is een didactische schat voor de Hasseltse studenten in de geneeskunde, biomedische wetenschappen en revalidatiewetenschappen.



De Bijbel van Anjou, een 14e-eeuws topstuk bewaard in de Maurits Sabbebibliotheek, KU Leuven.  
© Digitaal Labo, KU Leuven

Een plant uit het herbarium van de VUB, rond 2017 overgebracht naar de Plantentuin Meise.  
© Eddie Maes, Collectie CAVA-VUB

## HERKENNEN, BESCHRIJVEN EN VERZAMELEN

### Een beleid voor het verzamelen

In 2013 bracht het project *Balans & Perspectief* een groot aantal academische collecties in kaart. Zo'n mapping is een belangrijke stap in het beheer van het bestaande erfgoed en voor het maken van toekomstplannen: wat hebben we? Hoeveel hebben we? Hoe uniek en waardevol is wat we hebben? Wat is er de toestand van en wat is de huidige functie van collecties? Het antwoord op deze vragen kan mee de basis leggen voor toekomstige collectiebeleidsplannen. Daar wordt momenteel aan de diverse universiteiten werk van gemaakt, zoals ook van waarderingstrajecten. De eigenheid van academisch erfgoed bestaat hoe dan ook uit de band van dat erfgoed met het onderwijs en onderzoek en/of met de betrokken instelling; dat is het collectieve criterium nummer 1 bij het collectiebeleid. Een kwestie die niet uit de weg wordt gegaan is die van het herbestemmen en eventueel beargumenteerd afstoten van erfgoed. Herbestemmen betekent dat je het erfgoed (tijdelijk) elders onderbrengt met het oog op een betere bewaring of een intensere ontsluiting.

*Sinds 2017 hebben de KU Leuven Bibliotheken een collectiebeleidsplan voor hun erfgoedcollecties. In de lijn van hun belangrijkste bestaande deelcollecties zijn dit de drie grote speerpunten: de geschiedenis van de universiteit, niet alleen als instelling maar ook als intellectuele, sociale en religieuze omgeving; het humanisme dat de Leuvense universiteit haar Gouden Eeuw bezorgde, met grote namen als Erasmus en Vives; de thema's 'theologie, kerk en geschiedenis'. Wat dat laatste betreft is de Maurits Sabbebibliotheek van de faculteit Theologie een absoluut hoogtepunt en een van Vlaanderens rijkste collecties, met naar schatting 200.000 oude drukken en 1200 handschriften, waaronder enkele topstukken. Ook het universiteitsarchief heeft zijn plan, met daarin aandacht voor e-born erfgoed.*

*Een voorbeeldig voorbeeld van herbestemming is het herbarium van de UAntwerpen, dat om redenen van conservatie in tijdelijke bruikleen is gegeven aan de Plantentuin in Meise. Daar wordt het intussen ook digitaal ontsloten, zoals het bruikleencontract bepaalt. Ook herbaria van de VUB en de KU Leuven zijn in Meise ondergebracht en worden digitaal ontsloten.*

### Prominenten op papier

Academisch erfgoed, dat is in ruime zin ook het erfgoed dat aan universiteiten wordt geschonken. Mensen, families, organisaties en overheden kunnen heel diverse motieven hebben voor zulke schenkingen (of langdurige bruiklenen). Dit betekent dat de Vlaamse universiteiten onder meer belangrijke archieven en collecties bezitten van prominente personen en historisch belangrijke families. Het zijn er veel te veel om op te noemen. Wat volgt is een minimale olijsting van enkele schenkers:

- UAntwerpen: Wim Gielen (fabelboeken), nazaten Eugeen Vanuffel (devotieprenten), Agfa-Gevaert (wetenschappelijke instrumenten), Steunpunt Industrieel Wetenschappelijk Erfgoed (SIWE; wetenschappelijke instrumenten), karmelietessen Louvain-la-neuve (reliëken), J. Nulens (archief stigmatica Clara Jung), professor Ferdinand Suykens (directeur-generaal van de Haven van Antwerpen), de Amerikaanse verzamelaar Farley P. Katz (14de-eeuws handschriftfragment in het Middelnederlands).
- Vrije Universiteit Brussel: kreeg en krijgt vooral kunstwerken van kunstenaars die aan de universiteit tentoonstellen, inmiddels al vijftig jaar lang (één werk per expo). We noemen verder: Hilde Braet (fotografiecollectie), Domien Roggen (academische artefacten), de collectie oude geneeskunde-instrumenten en farmacie geschonken door Dr. Jacques Sweerts.
- UGent: architectenbureau Robbrecht & Daem, ondernemer Lieven Bauwens, kunstenaars Raoul De Keyser en Philippe Vandenberg, filosoof Leo Apostel, Congokenner Daniël Vangroenweghe, de Oost-Indische Compagnie van Oostende, historicus Paul Fredericq, familie Bobbejaan Schoepen.
- KU Leuven: architect Huib Hoste, kunstenaars Victor Servranckx, Gustave Van de Woestijne, Harry Elström en Albert Ciamberlani, filosoof Edmund Husserl, psychiater Jan Hendrik van den Berg, journalist Walter De Bock, kunstencentrum STUK, de Remy-fabrieken in Wijgmaal.





Kurkmaquette van het Pantheon in Rome door Antonio Chichi (1743-1816), erkend in het kader van Topstukkendecreet.  
© Anton Coene, UGent

## BEHOUDEN EN BORGEN

### Conserveren en restaureren

Conserveren en restaureren zijn disciplines waar heel wat wetenschappelijke kennis in schuilgaat. Universiteiten dragen daar vanuit hun onderzoeksfunctie nieuwe inzichten voor aan en bouwen mee aan kennis, die ze ook graag delen. Er worden ook elders op deze bladzijden voorbeelden vermeld waarin dit aspect van hun erfgoedwerking een prominente rol speelt.

*Het Gentse GUM beschikt over een in het kader van het Topstukkendecreet erkend object, dat het museum ook permanent tentoonstelt: een kurkmaquette van het Pantheon in Rome van de hand van Antonio Chichi (1743-1816). Om het stuk te kunnen tentoonstellen is het gerestaureerd. Die restauratie had zo haar eigen uitdagingen, vooral door de zeldzaamheid van de expertise die ervoor nodig was. Het GUM stelde daarom een interdisciplinaire werkgroep samen om het restauratieplan voor te bereiden en op te volgen. Er was ook een wetenschappelijke begeleidingscommissie. De leden van de werkgroep waren afkomstig uit diverse vakgroepen van de eigen universiteit: chemie, bosbouw, beeldvorming, architectuur... Ze stonden in voor het verzamelen van wetenschappelijke gegevens en het maken van modellen: een CT-scan, 3D-opnames, UV-onderzoek, pigment- en houtanalyse. Zij bepaalden ook mee de tentoonstellingscondities\*.*

*Het Leuvense archief van de Oude Universiteit (1425-1797) kreeg in 2013 het label Unesco Werelderfgoed. Uiteraard biedt het archief een beeld van het intellectuele leven, maar daarnaast leren de oude documenten ook hoe (jonge en minder jonge) mensen leefden: sociaal, religieus, cultureel. Het oude archief wordt op twee plaatsen bewaard: in het Universiteitsarchief en in het Rijksarchief. Het multidisciplinaire KU Leuven Charter Project (2018-2021) buigt zich over de conservatie, digitalisering en valorisatie van de collectie charters. Het team bestaat uit specialisten van diverse entiteiten van de universiteit en de Franstalige zusteruniversiteit. Het project krijgt middelen van het Fonds Baillet Latour via de Koning Boudewijnstichting.*

### Allemaal digitaal

In sommige opzichten zijn onze universiteiten voorlopers als het gaat over het digitaliseren van collecties, met name wat bibliothecair erfgoed betreft. Dat zien ze als een basistaak. Hier komt ook de typerende sterkte van de academische context boven: er wordt gepioneerd en intens onderzoek verricht naar de digitalisering van bijvoorbeeld kwetsbaar erfgoed, dat op die manier beschermd wordt voor risicovolle manipulaties. Daar komt academische spijstechnologie bij kijken.

\* <https://www.gum.gent/nl/nieuws/de-conservatie-van-een-uniek-topstuk-de-kurkmaquette-van-het-pantheon-van-antonio-chichi>



Een studente op de Zavel tijdens de St V-stoet, Brussels immaterieel erfgoed dat bestaat sedert 1888. Collectie CAVA-VUB. © Sofie Vanobbergen

Het Digitaal Labo van de KU Leuven voor digitalisering van fragiel en kostbaar erfgoed. © Digitaal Labo, KU Leuven



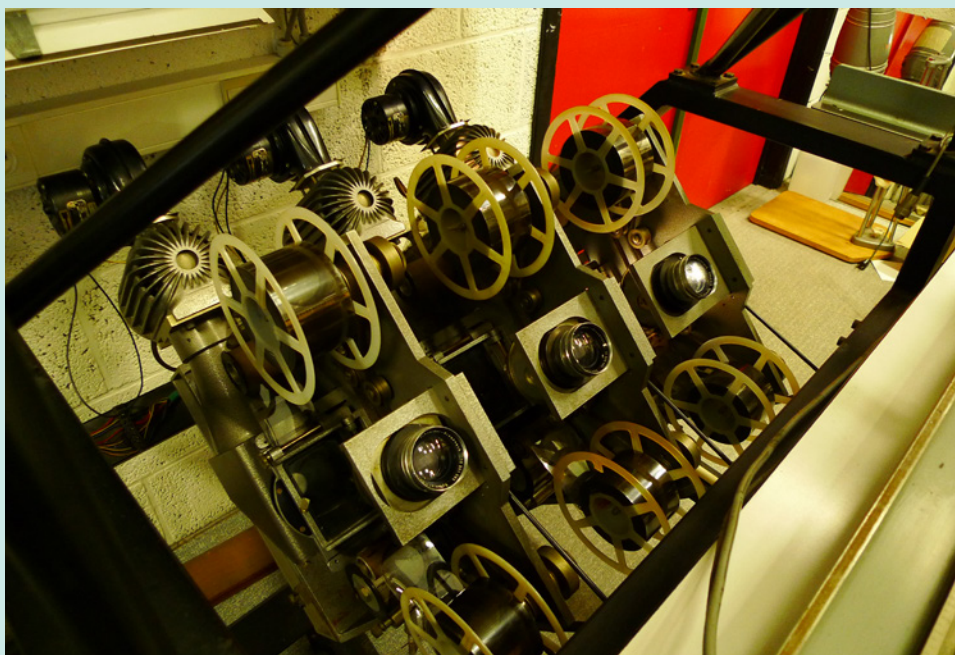
Een van de doelstellingen van digitalisering is het (wereldwijd) beschikbaar maken van erfgoed, zonder dat het erfgoed nog ter hand hoeft te worden genomen. Dat bevordert de bewaring. Tegelijk neemt hierdoor de belangstelling voor de collecties toe, is het gebruiksgemak groter én wordt het onderzoek bevorderd en gedemocratiseerd, een kerntaak van de universiteit.

*We keren iets verder terug in de tijd, naar een geruchtmakend moment waarin een Vlaamse universiteit mee het voortouw nam in een belangrijke ontwikkeling. In 2007 begon Google met het digitaliseren van de copyrightvrije boeken uit de Boekentoren van de UGent. Dankzij de samenwerking werden ca. 250.000 boeken gedigitaliseerd, van populaire klassiekers tot zeldzame en bijzondere collecties die slechts te raadplegen waren in de bibliotheek. Nu zijn ze wereldwijd digitaal beschikbaar en volledig doorzoekbaar. Het project heeft geleid tot een aanzienlijke verhoging van het aantal pageviews. Het heeft ook belangrijke implicaties voor het behoud en het beheer, en de veiligheid van de stukken. Tot slot: door het project nam ook de goodwill voor samenwerking met de Boekentoren opvallend toe, bijvoorbeeld om collecties over te dragen: wat je geeft aan de bewaarbibliotheek, krijg je digitaal terug, zo blijkt.*

### Kennis van tradities

Ook het academisch leven heeft in zijn diverse geledingen tradities, vaste momenten, gewoontes, taalgebruik. Dat is wat we het immaterieel erfgoed noemen. Het heeft oude of minder oude wortels, evolueert, verdwijnt, leidt tot maatschappelijke debatten, ondergaat metamorfosen, past zich aan veranderde normen en waarden aan, en uiteraard ook aan het eigentijdse studentenpubliek... Universiteiten documenteren hun eigen tradities en doen bij de nieuwe generaties ook aan kennisvorming en bewustmaking.

*Sint Verhaegen (in het Frans Saint-Vé) is een jaarlijks evenement dat de Brusselse universiteitsstudenten (in principe) op 20 november vieren, ter ere van stichter Pierre-Théodore Verhaegen. Ze doen dat al sinds eind 19de eeuw. Dat het hier om veel meer dan een 'stoet' en om het bijbehorende feestelijke drinkgelag gaat, betoogt VUB-archivaris Frank Scheelings voor de studenten in lezingen die hij voor elke nieuwe generatie houdt. CAVA documenteert de traditie ook uitgebreid. Doel: Sint Verhaegen helpen borgen. Ook ander immaterieel erfgoed van de studentengemeenschap (de doop, de zangfeesten enz.) en de professorengemeenschap (academische rituelen van de openingszitting of van de Doctores Honoris Causa-vieringen) worden bestudeerd.*



Projectietafel voor bellenvatfilms (rond 1960). Collectie van het Interuniversitair Instituut voor Hoge Energieën (IIHE), VUB. © Eddie Maes

## ONDERZOEK

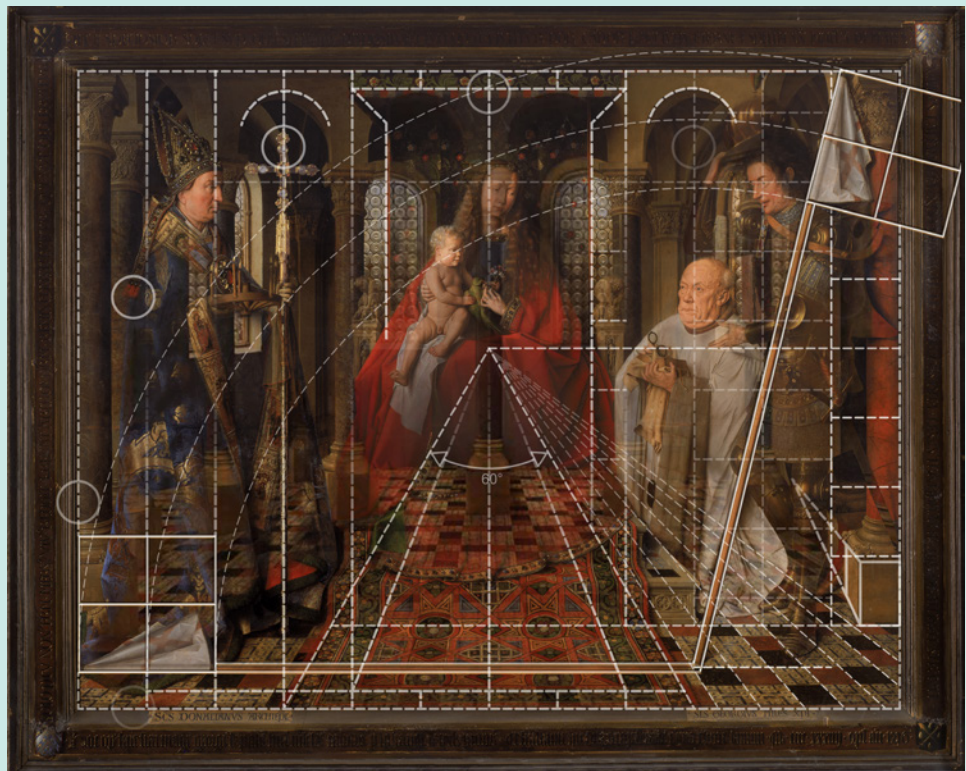
### Niet schudden voor gebruik: de inzet van collecties

Het was al in *Balans & Perspectief* een belangrijk aandachtspunt en het blijft dat uiteraard: in hoeverre worden erfgoedcollecties ingezet in het onderzoek, het onderwijs en de maatschappelijke dienstverlening? Die functie werd in 2013 onderscheiden van de museale presentatiefunctie. De vraag is allereerst wat de vraag betekent: wat betekent 'inzetten'? Waar staat het voor?

Dat collecties in verband met dier-, plant- en geneeskunde in veel gevallen alleen al vanwege hun 3D-visualiteit direct nuttig blijven in (werk)colleges en *object based learning*, hoeft geen betoog. Iets gelijkaardigs geldt voor oude handschriften in een college over schriftgeschiedenis, voor bouwtekeningen in het vak architectuurgeschiedenis en – in een andere context – voor beiaardhandschriften in handen van een beiaardier. Dat er in archiefstukken en bibliothecair erfgoed ook volop verhalen, beelden, ontwerpen enz. verscholen zitten die auteurs, theatermakers, illustratoren, andere kunstenaars en ook bedrijven kunnen inspireren tot nieuwe verhalen, beelden, producten, blijkt bij manier van spreken elke dag. Een andere vorm van gebruik is het presenteren van oude, niet langer bruikbare instrumenten om studenten en onderzoekers historisch besef – en dus zin voor relativering en gevoel voor erfgoed – bij te brengen: over de ontwikkeling van 'hun' discipline en over hoe wetenschap (soms niet) werkt. Dan worden die instrumenten veel meer dan curiosa of, erger, sta-in-de-wegs.

*Aan de UAntwerpen is imaging, zeg: beeldvorming en beeldverwerking, een prominent onderzoeksgebied. Een belangrijke deelcollectie van de UAntwerpen zijn dan ook de wetenschappelijke instrumenten van de Mortselse onderneming Gevaert (sinds 1981 is Agfa-Gevaert een onderdeel van Bayer). De instrumenten werden in 2017 geschonken. De collectie microscopen, sensito- en spectrometers, computers en elektronische beeldsystemen past perfect in het collectiebeleid van de UAntwerpen. De universiteit verwierf zo een set wetenschappelijke instrumenten die gebruikt werden in het onderzoek naar beeldverwerking én er is een nauwe band met de Antwerpse regio. Het Gevaertarchief had ook een groot aantal fotografische toestellen. Die werden aan het FotoMuseum geschonken.*

*Het Gentse Paviljoen Vandenhove – Centrum voor Architectuur en Kunst maakt sinds enkele jaren deel uit van de Campus Boekentoren. Het pand én de collectie van zowat 250 kunstwerken uit de 20ste en 21ste eeuw zijn een schenking van architect Charles Vandenhove. Er vinden kunsttentoonstellingen plaats die (mee) worden gecureerd door studenten in de kunst-, muziek- en theaterwetenschappen en/of architectuur. Op die manier doen zij ervaring op met alle facetten die bij zo'n curatorschap komen kijken. Dankzij het academisch (kunst)erfgoed.*



Campagnebeeld van de Van Eyck tentoonstelling GUM (Van Eyck in de diepte) dat het onderzoek van architect dr. Patrick Seurinck op het werk van Van Eyck visualiseert.  
© UGent

De KU Leuven en ook de KBR bezitten een collectie van tot nu toe ongekende handgeschreven Leuvense collegenotities uit de periode 1425-1797. Het project 'Magister dixit' ontsluit de nota's en plaatst ze in hun context. Het omvat drie luiken: een volledige digitalisering van alles wat zich aan de KU Leuven, de UCL en de KBR bevindt. Dat gebeurt door het Imaging Lab. Verder is er een cultuurhistorische studie naar de sociale achtergrond van studenten, de inhoud van het concept 'collegenotities', de organisatie van het onderwijs en het belang van 'beelden' in het toenmalige onderwijs. In de derde plaats zullen de notities ons ongetwijfeld veel leren over de 'intellectuele ambiance' in de Zuidelijke Nederlanden en bijvoorbeeld over de invloed van internationale tendensen en vernieuwingen.

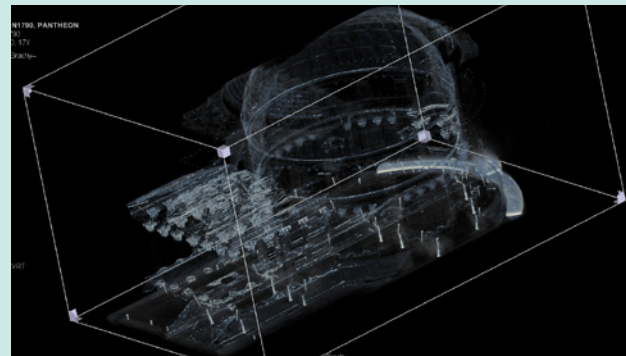
### Nieuw! 'Harde' labowetenschap voor de erfgoedsector

Een erfgoedwerking die up-to-date is doet een beroep op spitswetenschap. Die spitswetenschap vind je onder meer aan onze universiteiten. We zien dan ook hoe langer hoe meer dat nieuwe kennis en 'harde' wetenschap worden ingezet voor het erfgoed. Dat hoeft lang niet alleen het eigen academisch erfgoed te zijn, maar ook dát erfgoed profiteert mee van de aanwezige knowhow. Het is een combinatie die academische erfgoedbeheerders in een unieke positie plaatst. De wetenschappers zitten bij manier van spreken om de hoek.

*Hoe visualiseer je op het 'Lam Gods', Vlaanderens erfgoedtrots, de oorspronkelijke verflagen onder de overschilderingen? Het was/is een belangrijke vraag bij de geruchtmakende restauratie van het veelluik die in 2012 begon. En het is een vraag die veel musea zal interesseren voor hun schilderijen- én handschriftencollecties en het noodzakelijke restauratiewerk dat daarbij komt kijken.*

*Wetenschappers van de Antwerpse en Gentse universiteit werkten mee aan het antwoord. Nieuw is dat je dankzij mobiele scansystemen het volledige oppervlak in beeld kunt brengen via – even ademhalen – röntgenfluorescentiespectrometrie. De resultaten van dit onderzoek leidden in het geval van het 'Lam Gods' mee tot de beslissing om alle overschilderingen te verwijderen.*

*Of hoe wetenschappelijke innovatie – het DNA van een universiteit – een wezenlijke aanvulling betekent voor het werk van erfgoedconservatoren. Overigens zijn er rond Jan van Eyck en naar aanleiding van het Van Eyck-jaar nog veel andere vormen van academische betrokkenheid. Eén voorbeeld: een tentoonstelling in het GUM vertrekt van de controversiële hypothese van onderzoeker Patrick Seurinck dat Van Eyck in zijn befaamde Brugse werk met kanunnik Joris Van der Paele pervasief gebruik maakte van onderliggende geometrische modellen. Het onderzoek stimuleerde een tentoonstelling, die zelf weer het wetenschappelijk debat stimuleert. Geheel op z'n academisch dus.*



Scannen van het 14de-eeuwse Middelnederlandse fragment, geschonken door Farley P. Katz, door Frederik Vanmeert en Stijn Legrand van onderzoeksgroep AXES (dep. Fysica, o.l.v. Koen Janssens).

© Ben Vandenbroecke, UAntwerpen

CT-onderzoek tijdens de restauratie van de kurkmaquette van het Pantheon in Rome door Antonio Chichi.

© UGent - UZ Gent, Prof. Dr. K. Verstraete, Dienst Radiologie UZ Gent

*Het Book Heritage Lab van de KU Leuven is een expertisecentrum dat bijzonder documentair erfgoed onderzoekt, diagnosticeert en klaar maakt voor conservatie: handschriften, oude drukken, ander documentair erfgoed. De focus ligt op de materiële geschiedenis van papieren en perkamenten artefacten. Er passeerden in het lab al topstukken uit diverse instellingen, musea... Het lab werkt nauw samen met een collega-labo in Leuven, het Imaging Lab. Dat digitaliseert kwetsbaar en kostbaar documentair erfgoed, en het doet dat op een veilige en kwaliteitsvolle wijze.*

*Van kwetsbaar erfgoed gesproken: het 3Pi-project (Papyrus – Perkament – Papier – Beeldvorming) van de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen, de Faculteit Letteren, ESAT en de Universiteitsbibliotheek van de KU Leuven doet interdisciplinair onderzoek naar fragiel historisch documentair erfgoed, zoals manuscripten op papyrus, perkament en papier. Met de hulp van wetenschappelijke (micro)beeldvorming, analytische gegevens en conserveringswetenschappen proberen onderzoekers de oorsprong en de creatie van documentair erfgoed te bepalen.*



Opening van de tentoonstelling  
'Het Collectief Geheugen'  
van de Universiteit Antwerpen  
(oktober 2019).

© Bernd Hendrickx, UAntwerpen

Rondleiding door MuST  
(Museum Student Team) aan  
scholieren secundair onderwijs  
in het GUM.

© Martin Corlazolli, UGent

## PARTICIPATIE

### Ten dienste van de samenleving

Leden van de universitaire gemeenschappen stellen hun kennis, expertise en tijd gul – en vaak op vrijwillige basis – ter beschikking van de Vlaamse erfgoedsector en de samenleving. Ze participeren tot in de hoogste graad aan de sector. Ze doen dat in (advies)raden, commissies, kabinetten, comités, stuurgroepen, denkgroepen, overlegplatforms, jury's, steunpunten, kenniscentra..., zowel op lokaal als op Vlaams, Belgisch en internationaal niveau. Zo werken ze mee aan beleidsvoorbereidend denkwerk en studiedagen, hebben ze een stem in selectie- en subsidieprocedures, bepalen ze mee de uitverkiezing van topstukken enz. Noem het de erfgoedvariant van de maatschappelijke dienstverlening die een samenleving terecht verwacht van haar universiteiten.

Bij uitstek toekomstgericht is de opleiding en het 'aanleveren' van erfgoedtalenten aan en door de universiteiten. Vanuit uiteenlopende reguliere opleidingen op master- en manama-niveau – geschiedenis, kunstwetenschappen, archivistiek, cultuurmanagement, architectuur, archeologie, musicologie, erfgoedstudies enz. – en ook dankzij bijzondere leerstoelen stromen goed opgeleide alumni naar de Vlaamse erfgoedsector, waar ze in veel gevallen als stagiair beginnen en later leidinggevende functies uitoefenen. Een van die opleidingen is de manama Archivistiek – Erfgoed- en Hedendaags Documentbeheer. Dat is meteen ook een voorbeeld van interuniversitaire samenwerking (UAntwerpen, VUB, UGent en KU Leuven). Ook bij de vorming van erfgoedtalenten speelt het academisch erfgoed zijn rol.

### Een maatschappij in debat

Je mag het verwachten van academici: dat ze actief participeren aan maatschappelijke debatten. Dat gebeurt ook vanuit de academische erfgoedhoek, bijvoorbeeld over een thema als erfgoed en zijn maatschappelijke betekenissen. Restitutie, roofcollecties en de omgang met menselijke resten zijn typische erfgoedvraagstukken, maar we hebben het ook over dekolonisatie, invitrofertilisatie, ethische vraagstukken rond robotica, de kwestie van het doopritueel... Het zijn stuk voor stuk hedendaagse vragen waar een academische erfgoedinsteek op zijn plaats is en ook een plaats heeft in de debatten. Onder meer voor het documentair erfgoed biedt digitalisering een kans om 'koloniaal erfgoed' te delen en er debatten en onderzoek over op te starten met mensen uit/in de landen van oorsprong. Aan de KU Leuven (KADOC-KU Leuven) is dat vrij recent ook gebeurd met documentaire films over Afrika in een samenwerkingsproject met Université Libre de Bruxelles, Facultés Saint-Louis Bruxelles en het Africamuseum te Tervuren. Maar: zonder middelen red je het niet met dit soort projecten.

Een maatschappelijk debat dat het thema van deze landschapstekening rechtstreeks aangaat, is de discussie over de opdrachten van het hoger onderwijs. Moet je studenten ook niet opleiden tot cultureel gevormde burgers, zoals in de Angelsaksische wereld meer gebeurt, met zin voor hoe dingen worden wat ze zijn, hoe een samenleving zich

ontwikkelt? Met zin voor erfgoed dus. In alle studierichtingen en over studierichtingen heen? Daar eindigen we straks deze landschapstekening mee.

*De UAntwerpen plande in maart 2020 een symposium over de betekenis van koloniale monumenten in de publieke ruimte, samen met kunstenaars en cultuurwerkers, en in nauwe samenwerking met het Middelheimmuseum. Dat staat mee in voor de (stand) beelden in de Antwerpse openbare ruimte.*

*De rol van universitaire erfgoedbeheerders in het aansturen van maatschappelijke discussies (dekolonisering, restitutie enz.) was het thema van het Universeum-congres dat normaal in juni 2020 georganiseerd werd door de ULB en KU Leuven. In dezelfde lijn organiseert de KU Leuven in 2021 een PhD-workshop over 'The Politics of Heritage, Commemoration and Remembering', in het kader van de gezamenlijke PhD-opleiding van UNA Europa.*

*Wie 'erfgoed' zegt, zegt ook toerisme. We hebben in de periode 2014-2018 met z'n allen de Eerste Wereldoorlog herdacht. Daar valt uiteraard veel over te zeggen en te onderzoeken: wat waren de visies achter de evenementen? Wat was de motivatie van bezoekers? Hoe ging men op de diverse plekken (ook in Frankrijk) om met ethische aspecten, souvenirs, sense of place, het 'donkere' aspect van het verhaal... Aan de afdeling Geografie en Toerisme van de KU Leuven werd in 2019 onderzoek gedaan naar deze vorm van erfgoedtoerisme en naar de commodificatie van het erfgoed.*

### **Meedenkers**

Participatie: het is een nog prille decretale functie in de werking van Vlaamse erfgoedspelers. Participatie bestaat in veel vormen en wordt op heel diverse manieren opgevat en toegepast. Zo gaat de participatieladder wat erfgoed betreft van het 'informereren van mensen' tot het 'actief mee ontwerpen' en mee bepalen van de inhoud van bijvoorbeeld tentoonstellingen en musea. Duidelijk is dat sociale media een groot participatief potentieel hebben, dat universiteiten intenser kunnen gaan verkennen. De aloude 'publieksbevraging' wordt er als vanzelf een interactief gebeuren dat hun erfgoedwerking kan beïnvloeden en zelfs mee bepalen.

*Alvast in het Gents Universiteitsmuseum (GUM) is participatie geen hol begrip. MuST, wat staat voor Museum Student Team, is een groep van dertig geselecteerde studenten die mee nadenken over het nieuwe Gentse Universiteitsmuseum (GUM) en zijn inhoud en werking. De studenten komen uit alle faculteiten – crossdisciplinariteit, een modewoord dat hier 'in het echt' wordt waargemaakt – en maken op workshops kennis met hoe een museum werkt en met de collecties. Ze kijken achter de museumschermen, brengen ideeën aan en... leren elkaar kennen, over de faculteiten en studierichtingen heen. Dankzij het academisch erfgoed. Het MuST zet zijn werking uiteraard ook na de opening van het GUM voort, met per definitie elk jaar een deel nieuwe studenten. En zeggen dat diezelfde studenten een belangrijke doelgroep zijn van het nieuwe museum.*

*Ook dat is een sprekende vorm van communitybuilding en dus van participatie. Nog een potentieel sterk participatieve aanpak is het werken met vrijwilligers, zoals CAVA aan de VUB doet: zij helpen bij het beschrijven van affiches en voeren andere afgebakende opdrachten uit. Dat gebeurt via het participatieve platform Doe dat!. Een bijzonder (toegegeven, officieel onroerend) voorbeeld vinden we bij de archeologen van de VUB, die hiervoor samenwerken met partners en met het steunpunt Histories: het MEDEA-project is een onlineplatform waar iedereen archeologische metaaldetectievondsten kan delen via een openbare databank. Zo treden hobbydetectoristen, een community op zichzelf, op de voorgrond.*



## DE VIJF UNIVERSITEITEN HOOFDLIJNEN IN HUN ERFGOEDBELEID

Wat is de plaats van de academische erfgoedwerking aan de vijf Nederlandstalige universiteiten? Over welk erfgoed beschikken ze in grove lijnen? Wat zijn de huidige krachtlijnen van het beleid? We overlopen de vijf apart.



Barometer/Hoogtemeter.  
Zuidpoolexpeditie Tony Van Autenboer.  
© Liesbeth Driessen, UHasselt



Microscop uit de Gevaert Collectie.  
© Ben Vandenbroecke, UAntwerpen

Kymograaf, Collectie  
Pharmaceutische wetenschappen.  
© Jesse Willems, UAntwerpen

De collectie entomologie  
van de KU Leuven.  
© Digitaal Labo, KU Leuven



Architectuurmaquettes UHasselt.  
© Liesbeth Driessen, UHasselt





# UAntwerpen

Een geïntegreerd erfgoedbeleid vormt de essentie in de dagelijkse erfgoedwerking aan de UAntwerpen, waar de afdeling Bijzondere Collecties en het Universiteitsarchief instaan voor erfgoedbeheer. Bijzondere Collecties zorgt voor het bibliothecair erfgoed (boeken, handschriften, moderne preciosa, prenten, kaarten en plannen, glasplaten), het academisch erfgoed en het kunstpatrimonium (Kunst op de Campus). Via Brocade, het door Anet ontworpen bibliotheekstelsel, worden alle erfgoedcollecties van de universiteit ontsloten, inclusief die van de bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap, waarmee Bijzondere Collecties samen het erfgoedlabel bezit. De UAntwerpen richt haar (collectie)blik ook op het erfgoed van het wetenschappelijk onderzoek en onderwijs in de ruimere Antwerpse regio. Daar horen bv. bedrijven, overheidsinstellingen en middelbare scholen bij.



Drieuizige Polarimeter J. De Puydt  
(ca. 1870, Schmidt & Haensch).  
Aan de UAntwerpen geschonken door  
Steunpunt Industrieel Wetenschappelijk  
Erfgoed (SIWE).  
© Jesse Willems, UAntwerpen

## Een overzicht

De UAntwerpen is in 2003 ontstaan na de samensmelting van de drie Antwerpse universiteiten die in de jaren 60 en 70 van de twintigste eeuw waren gesticht: de UFSIA en het RUCA (beide met voorgangers met wortels tot in de jaren 50 van de negentiende eeuw) en de UIA. Door de recente stichting van deze drie universiteiten ligt het zwaartepunt van de collectie academisch erfgoed op instrumenten uit de tweede helft van de twintigste eeuw, waaronder elektronenmicroscopen en oude computers. Negentiende-eeuwse en vroegtwintigste-eeuwse aanvullingen op de collectie werden verkregen door schenkingen van Agfa-Gevaert en de Steunpunt Industrieel Wetenschappelijk Erfgoed. De UAntwerpen bezit hierdoor een unieke collectie polarimeters, inclusief de drieuizige polarimeter van De Puydt (ca. 1870). Andere bijzondere collecties aan de UAntwerpen zijn de collectie ratten- en muizenvallen, de memorabiliacollectie en de Collectie Mutsaard met objecten uit alle richtingen van de opleiding Conservatie/Restauratie. Het universiteitsarchief herbergt de archieven van de 19e-eeuwse Antwerpse handelshogescholen, terwijl Kunst op de Campus honderden moderne kunstwerken beheert. Het bibliothecair erfgoed, aanwezig in de universiteitsbibliotheek en in de bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap, ten slotte, bevat meer dan 600 handschriften, 40.000 oude drukken en 45.000 prenten. De UAntwerpen draagt bovendien zorg voor vier erkende topstukken.

## Krachtlijnen van het beleid

1. Het vastleggen van een collectieplan, met het oog op het bepalen van prioriteiten en de mogelijkheden om samen te werken en te netwerken met andere instellingen.
2. Geïntegreerde ontsluiting van de verschillende erfgoedcollecties via Brocade, het bibliotheekstelsel van Anet.
3. Het academisch erfgoed toegankelijk maken aan de hand van fysieke en virtuele tentoonstellingen, de aanwezigheid van permanente toonkasten over de diverse campussen en het kijkdepot. Ook via andere dan de eigen platforms (bv. ETWIE of Universeum).
4. Het vormen van een kennispool (door netwerking, bekend- en bewustmaking en sensibilisering) met daarin zo veel mogelijk experts die aan de UAntwerpen met erfgoed actief zijn, op zeer diverse domeinen.
5. Versteven van de banden met het onderwijs en onderzoek in de diverse faculteiten, met als bijzonderheid de nauwe samenwerking met de met de opleidingen Conservatie/Restauratie (stages, afstudeerprojecten), Geschiedenis (onderzoek), Sociale wetenschappen (stages voor oral history), (toegepaste) wetenschappen (onderzoek naar instrumenten), productontwikkeling (projecten rond depotinrichting).

# VUB

Aan de VUB, die sinds 1969 als zelfstandige instelling bestaat, is roerend academisch erfgoed een mandaat van de universiteitsarchivaris en coördinator van CAVA (Centrum voor Academische en Vrijzinnige Archieven). CAVA, dat het documentair erfgoed van de universiteit en van het georganiseerde Nederlandstalige vrijzinnige humanisme in Vlaanderen en Brussel als focus heeft, staat onder het toezicht van het rectoraat. CAVA is sinds 2016 een erkend cultureel archief op Vlaams niveau.

## Een overzicht

Het roerend erfgoed van de VUB omvat de archieven van de brede universitaire gemeenschap en de georganiseerde vrijzinnigheid, een kleine twintig erfgoedcollecties die doorgaans in situ worden bewaard en in veel gevallen een didactische waarde hebben, en een collectie met een honderdtal kunstwerken die onder de dienst Cultuur valt en die door mecenaat of aankoop wordt uitgebreid. Recent aangelegd is een state-of-the-art erfgoeddepot voor kleine collecties en losse stukken. De huidige archivaris besteedt intense aandacht aan het immaterieel cultureel erfgoed van de Brusselse universiteit, met als belangrijke tradities Sint-Verhaegen en studentengebruiken en -rituelen, zoals dopen.

## Krachtlijnen van het beleid

1. De verdere systematische uitbouw van CAVA als archief- en erfgoedcentrum, op basis van het collectieplan
2. De organisatie van publieksactiviteiten over het eigen roerend en immaterieel erfgoed: tentoonstellingen, studiedagen, rondleidingen, lezingen, publicaties...
3. Experimenteren met participatieve projecten, met name wat het borgen, verzamelen en valoriseren betreft
4. Sensibiliseren van de vak- en onderzoeksgroepen voor hun archief en hun erfgoed
5. Kennisverspreiding over en instaan voor het borgen en de gedragenheid van het immaterieel cultureel erfgoed
6. Voortzetten van de expertisedeling in verband met archief-, erfgoed- en informatiebeheer vanuit CAVA (records management, waardering, digitalisering...)



De symbolen van de vroegere faculteiten van de Brusselse universiteit, gedrapeerd rond de fakkel van het Vrij Onderzoek, met de stichtingsdatum van de ULB. Pagina uit het Gulden Boek van Geen Taal, Geen Vrijheid, de Vlaamse studentenkring van de ULB (1886). Collectie CAVA-VUB.

© Hilde Braet



Het Gulden Boek van Geen Taal, Geen Vrijheid, de Vlaamse studentenkring aan de ULB (1886). Collectie CAVA-VUB.

© Sofie Vanobbergen

# UGent

Aan de UGent koos men voor een centraal erfgoedbeleid, met gevolgen voor de zes bestaande musea en hun beheer, het personeelsbeleid en -bestand, de infrastructuur en de financiële slagkracht. De Gentse ambitie om een eigen publieksmuseum op te richten is mee ingegeven door goede internationale praktijkvoorbeelden.

In het organogram van de UGent opereert sinds 2018 de Entiteit Academisch Erfgoed en Archief, goed voor intussen 24 vte's. Ze staat onder leiding van een intendant (pro-vice-rector), die onder meer instaat voor de contacten met het bestuur. De Entiteit omvat het Gents Universiteitsmuseum (GUM), de Plantentuin Gent (die fysiek en als publiekservaring met het GUM een geheel vormt) en het Gents Universiteitsarchief. De twee laatste kregen al een Vlaams kwaliteitslabel. De Centrale Bibliotheek ('de Boekentoren') is een afdeling van de Directie Onderzoek. Daarnaast is er de EAEA-liaison voor de publieksactiviteiten van de UGent in De Krook en in het paviljoen VANDENHOVE, waar het hele jaar door tijdelijke kunsttentoonstellingen worden georganiseerd die aansluiten bij de internationale collectie van ca. 250 werken van Charles Vandenhove.



Gevel van het GUM met werk van street artist ROA (2020).  
© Michiel Devijver, UGent

## Een overzicht

Behalve wat hierboven wordt genoemd zijn er tientallen niet-centraal beheerde collecties. Een overzicht is te vinden in *Balans en perspectief*. De Centrale Bibliotheek beheert, behalve meer dan 6000 handschriften, uitgebreide collecties schilderijen, (kunst)foto's, affiches, grafiek, munten en penningen, globes, tekeningen (bv. Xavier De Cock), aquarellen (bv. P.J.J. Tiberghien) en borstbeelden. Er zijn ook kunstenaarsarchieven (o.a. van de Société des Beaux Arts, recenter Raoul De Keyser, Philip Vandenberg) en meer dan 50 door Vlaanderen erkende Topstukken. Het archief beheert o.a. de archieven van studentenverenigingen en van professoren, collecties van plannen en voorwerpen uit het universitaire leven, van beeld- en geluidsdragers en didactische voorwerpen.

## Krachtlijnen van het beleid

1. De implementatie van een adequaat en geïntegreerd beleid voor het geheel van de academische erfgoedcollecties, in alle faculteiten en bestuursorganen. Dat is een opdracht van het GUM. Er wordt onder meer gewerkt met GUM-ambassadeurs per faculteit, veelal mensen met een *track record* in wetenschapscommunicatie en een stevig netwerk.
2. Het bevorderen van het interne gemeenschapsgevoel en van het corporate imago van de UGent aan de hand van cultureel erfgoed.
3. Het inschakelen van de erfgoedwerking in lokale (Gent), Vlaamse en internationale netwerken.
4. Het creëren van een volwaardige plaats voor cultureel (academisch en wetenschappelijk) erfgoed en zijn behartigers binnen de universiteit.
5. Gebruik maken van de schaalvoordelen die dankzij de centralisering mogelijk worden: depot en collectiebeheer, expertise, netwerking, fondsenwerving, zichtbaarheid.
6. Het herdefiniëren van de 'actieve' inschakeling van de collecties in onderwijs en onderzoek en ook het stimuleren van nieuw onderzoek over de bestaande collecties.
7. Aandacht voor het zwerfgoed, dat geen utilitaire functie meer heeft en ook geen nieuwe bestemming.
8. Het situeren van de erfgoedwerking in relevante erfgoednetwerken (Gents, Vlaams, internationaal) en het consolideren van een volwaardige plaats voor het GUM en het academisch erfgoed in de erfgoedsector.
9. De uitbouw van een professionele publiekswerking via permanente en tijdelijke tentoonstellingen.
10. Het erfgoedbeleid van de UGent wil bij uitstek participatief zijn: studenten en personeelsleden, faculteiten, vakgroepen en onderzoeksgroepen worden actief betrokken; de tentoonstellingsconcepten zijn participatief.
11. Een bijzonder accent ligt op het versterken van de banden tussen kunst en wetenschap.

# UHasselt

De UHasselt is een jonge universiteit: haar voorloper is het Limburgs Universitair Centrum, dat in 1973 als autonome universitaire instelling in Limburg de deuren opende. De universiteit telt momenteel zeven faculteiten, na een gestage groei.

De zorg voor het academisch erfgoed wordt er (voorlopig) op eigen initiatief behartigd door de hoofdbibliothecaris, die aan het hoofd staat van het bibliotheekteam. De erfgoedcollecties zijn (voor zover bekend) beperkt en de universiteitsbibliotheek is geen erfgoed- of bewaarbibliotheek. Die taak wordt in Hasselt waargenomen door de Bibliotheek Hasselt Limburg (BHL, de vroegere Provinciale Bibliotheek), waarmee de UHasselt nauw samenwerkt. Een erfgoedarchief is er (nog) niet en behalve de architectuuropleiding zijn er niet meteen vakgroepen of faculteiten die een directe band hebben met een erfgoedwerking (type archivistiek, kunstgeschiedenis enz.).

Wat de collecties betreft, springen er enkele in het oog, zoals de geneeskundige collectie met het Orgaanmuseum en de Zuidpoolcollectie van emeritus hoogleraar Tony van Autenboer.

## Krachtlijnen van het beleid

De UHasselt neemt solidair deel aan de VLIR-werkgroep om te leren van wat de vier andere Vlaams-Brusselse universiteiten doen en laten op het vlak van erfgoedwerking. Momenteel werkt het bibliotheekteam via interne communicatiekanalen aan bewustwording en sensibilisering rond erfgoed. Een volgende stap is dat een verantwoordelijke 'de boer opgaat' en werkt aan een inventaris van het aanwezige erfgoed. Een voordeel van de Hasseltse universiteit is haar behapbaarheid.

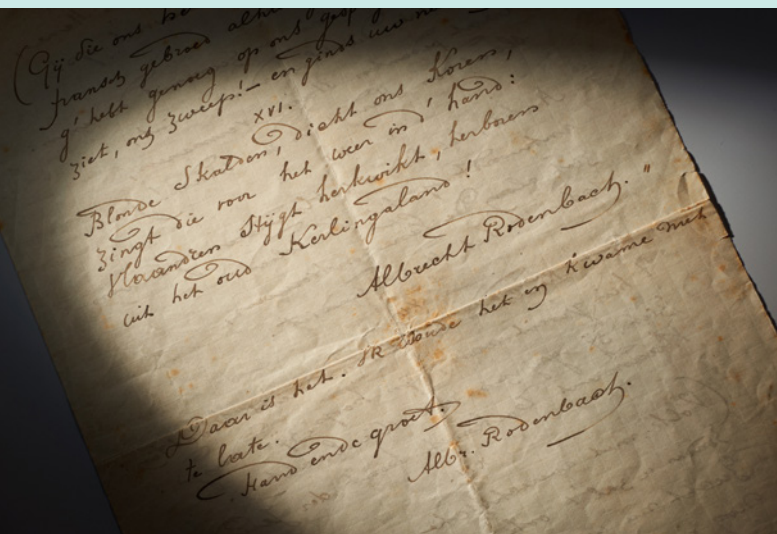


Gravimeter (links) en luchtfotocamera met timing motor (rechts).  
Zuidpoolexpeditie Tony Van Autenboer.  
© Liesbeth Driessen, UHasselt

# KU Leuven

Aan de KU Leuven heeft een van de vicerectoren Erfgoed als een volwaardig onderdeel van zijn/haar bevoegdheden en is er sinds 2006 een commissie Academisch Erfgoed actief. Met andere woorden: erfgoed maakt structureel onderdeel uit van het centrale, rectorale beleid. Dat beleid hanteert voor zijn diverse onderdelen de internationale Faro-Conventie en ook het Vlaamse Cultureel Erfgoeddecreet als leidraden. Het ambieert waar het kan het behalen van de bijbehorende kwaliteitslabels.

De universiteit streeft naar afstemming in de werking van diverse betrokken diensten: de KU Leuven Bibliotheken en hun onderdelen, en de rectorale dienst Academisch en Historisch Patrimonium met daarbij het Universiteitsarchief, het Kunstpatrimonium en de Dienst Wetenschappelijke Collecties en Erfgoed. Daarnaast is er ook het UZ Leuven, met zijn eigen collecties en museum (HistarUZ).



Brief van Albrecht Rodenbach over de nieuwe, 'Leuvense' versie van *De Blauwvoet*, bewaard in het Universiteitsarchief van KU Leuven.  
© Digitaal Labo, KU Leuven

## Een overzicht

Het erfgoed van de KU Leuven omvat heel wat universiteitshistorische collecties, die teruggaan tot de stichting van de universiteit in 1425. Het gaat om middeleeuwse charters en vroegmoderne incunabelen, een uitgebreide collectie studentendictaten en academische publicaties, tot professorenportretten, rectorale archieven en wetenschappelijke collecties. Daarnaast beheert de universiteit ook erfgoed van meer diverse aard, zoals de Khirbet Mird papyruscollectie uit de 7de-8ste eeuw, een unieke collectie Oosters en Europees porselein uit het bezit van de familie De Spoelberch, een collectie Afrikaanse kunst, een kostuumcollectie van de familie Arenberg. Het universiteitsarchief beheert het Archief en Museum van het Vlaams Studentenleven, met een uitgebreide collectie studentenbladen en archieven van tientallen studentenverenigingen, van Vlaamse Beweging en Katholieke Actie tot en met mei '68. De kunstverzameling van de KU Leuven telt ongeveer 10.000 objecten. KU Leuven Bibliotheken beheert een erfgoedcollectie van ca. 2500 handschriften, bijna 1000 incunabelen, meer dan 250.000 oude drukken (1501-1840) en 14.000 prenten. Een vijftiental stukken staan op de Vlaamse topstukkenlijst.

## Krachtlijnen van het beleid

1. Een geïntegreerde, onderling goed afgestemde erfgoedwerking met een sterke digitale invalshoek.
2. Een sterke, professionele erfgoedwerking voor de vijf erfgoedfuncties, dus ook inzake behoud en beheer (depot, verzekerde opslag van documenten) en publiekgerichtheid (culturele component).
3. Structurele samenwerking met erkende erfgoedorganisaties in Leuven (Erfgoedlabo).
4. Het verstevigen van de banden met het onderwijs en onderzoek in de diverse faculteiten.
5. Een interuniversitaire Vlaamse erfgoedwerking, met daarbij het streven naar erkenning door de Vlaamse overheid.
6. De oprichting van een Instituut voor Erfgoed, waarin de kennis en expertise van alle erfgoedexperts wordt gebundeld inzake: archieven, bouwkunde, restauratie, conservatie, sociaal-economische facetten van een erfgoedwerking, digitalisering, publiekswerking, banden met onderwijs en onderzoek... Dit moet tegelijk een universitair onderzoekscentrum en steunpunt worden.
7. Een museale publiekswerking aan de hand van professioneel georganiseerde, tijdelijke tentoonstellingen, in samenwerking met partners in en buiten de stad Leuven.



## STATUS QUAESTIONIS: HET ACADEMISCH ERFGOED? EEN SWOT-ANALYSE

Tijd voor een balans: waar staan we? En om de blik richting Toekomst te richten. Waar willen we naartoe? Wat zijn belangrijke sterktes en zwaktes, bedreigingen en kansen die mee bepalen wat de academische erfgoedwerking aan de vijf universiteiten beoogt en kan bereiken?

### Sterktes

1. Wat nu academisch erfgoed is, is ontstaan in **een context van onderzoek en hoger onderwijs**. In die context bevindt het zich meestal nog. Die combinatie – academisch erfgoed, onderzoek, onderwijs – maakt er mee de uniciteit van uit en creëert mogelijkheden voor een heel eigen erfgoedwerking, in nauwe samenhang met het huidige onderzoek en onderwijs. Dat is de jongste jaren ook gebleken. We vermelden ook graag de krachtige combinatie van cultureel en onroerend erfgoed aan de universiteiten. Niet zelden vormen ze een organisch geheel.
2. In een ruimer perspectief bekeken is het academisch **erfgoed het erfgoed van een van de drijvende krachten in onze samenleving** en getuigt het van het maatschappelijk belang van universiteiten, die ten dienste staan van die samenleving.
3. Uit recente evoluties blijkt dat het academisch erfgoed in Vlaanderen en Brussel **een nieuw elan** heeft gekregen en binnen de universitaire organisaties en structuren **een plek heeft verworven**, tot op het hoogste niveau. Dat was in het rapport *Balans & Perspectief* (2013) nog een aanbeveling en is inmiddels gerealiseerd. Dat elan past in het bredere kader van de maatschappelijke opwaardering van en belangstelling voor 'het erfgoed' en 'de traditie' in het algemeen.
4. In **de lokale, Vlaamse, Belgische en ook internationale erfgoedsector** spelen universiteiten (academische erfgoedbeheerders en ook onderzoekers uit heel uiteenlopende disciplines die zich over erfgoed buigen) **een belangrijke rol**: in het beleid en de beleidsvoorbereiding, als partners van lokale en Vlaamse erfgoedactoren, als opleiders van 'erfgoedwerkers', op spitstechnologisch vlak inzake conservatie en restauratie... Ze initiëren mee actuele maatschappelijke debatten, ook over erfgoedthema's, en nemen er actief aan deel.
5. Wat collecties van academisch erfgoed in engere zin betreft, is er **de grote variatie, omvang en specificiteit**. Het gaat in veel gevallen om onderzoeks- en onderwijserfgoed in de sfeer van wetenschap en techniek, geneeskunde van mens en dier, plantkunde, kunstwetenschappen, archeologie, humane wetenschappen. Dat wordt gecombineerd met documentair erfgoed en bibliothecair erfgoed dat zich ook in die sferen bevindt (en vaak ook met onroerend erfgoed, en met immaterieel erfgoed over het universitaire leven).
6. Als we het hebben over de variatie en het belang van de collecties in brede zin, dan is er ook **het brede culturele en kunsterfgoed** dat door een bepaalde achterban aan universiteiten – huizen van vertrouwen – wordt toevertrouwd, onder meer maar zeker niet alleen door alumni. De universiteiten nemen het beheer ervan op zich. Er wordt met andere woorden gerekend op de universiteiten als professionele erfgoedbeheerders.
7. De geïntegreerde erfgoedwerking waar de universiteiten met hun zo diverse erfgoed momenteel naar streven, speelt **de kracht van het combineren** volop uit.
8. **De vijf Vlaamse universiteiten werken interuniversitair samen rond academisch erfgoed**, elk vanuit hun eigenheid. Daar is deze landschapstekening nog eens een bewijs van. Deze intense samenwerking en dit samen denken is in de academische wereld bijzonder. Zo wordt het concurrentiedenken overstegen, in het belang van het academisch erfgoed en van de samenleving.
9. Er is na een periode van crisis enkele decennia geleden op een aantal plaatsen ook **een Europees elan wat academisch erfgoed betreft**, zoals blijkt uit vormen van samenwerking en het ontstaan van belangengroeperingen. Vlaamse universiteiten spelen daar al een tijd een rol in.

10. Een universiteit is **een sterk merk en een community** van studenten, academisch en administratief personeel én alumni die nauw met 'hun' universiteit verbonden zijn en die in de samenleving vaak belangrijke rollen spelen. Die sterkte biedt kansen voor een participatieve erfgoedwerking en gemeenschapsvorming.
11. De universiteiten en hun erfgoedwerking zetten ook in op **hedendaagse kunst**, vaak in combinatie met hun erfgoed, dat zichtbaar inspireert. Zo sluiten ze zich aan bij een bredere tendens, dragen ze bij aan de actualisering van het (academisch) erfgoed en ondersteunen ze Vlaamse kunstenaars.

### Zwaktes

1. Academisch erfgoed heeft als zodanig **geen volwaardige plaats in het Vlaamse cultuur- en erfgoedbeleid**. Mede door dat gebrek aan zichtbare en tastbare maatschappelijke erkenning – beleidsmatig, financieel, symbolisch – is er ook in de eigen academische omgeving wel eens sprake van een gebrek aan waardering en aan zichtbaarheid.
2. Een academische erfgoedwerking is **geen decretale kerntaak** van een instelling voor hoger onderwijs. Als een universiteit hiervoor kiest, staat ze zelf in voor de middelen, die ze dus elders niet kan inzetten. Dat brengt de erfgoedwerking in een kwetsbare positie, zeker in tijden van (toenemende) schaarste.
3. **De beheersstructuren en beleidscultuur van elke instelling zijn verschillend**, en hierdoor ook de plaats van het academisch erfgoed in het beleid. Dat kan de slagkracht van een gemeenschappelijke beleid (collecties, waardering, publiekswerking...) hinderen en tot versnippering leiden. Universiteitsbibliotheken bijvoorbeeld hebben een duidelijk afgebakende plaats in het grote geheel.
4. Het academisch erfgoed is doorgaans (nog te) **weinig bekend en het profiel is (te) vaag**, ook binnen de eigen instelling. Dat houdt onder meer verband met de te geringe zichtbaarheid, de versplinterde aanwezigheid van collecties, het gebrek aan middelen en personeel en ook het snelle verloop in de academische wereld. Denk aan de studentenpopulatie. Bewustwording blijft een permanente noodzaak.
5. Hoewel er al tal van initiatieven worden genomen, is er zeker voor een aantal museale collecties nog **professioneel werk te doen op het vlak van basisfuncties** als inventariseren, een goed behoud en beheer (depotruimtes), ontzamen en herbestemmen, ontsluiten... Nog altijd dreigt er verlies van waardevol erfgoed (of richten potentiële schenkers zich vanwege deze zwakte niet tot de universiteiten en dreigt er erfgoed te verdwijnen). Opnieuw zijn het gebrek aan erkenning en aan een structurele plaats van de academische erfgoedwerking hier debet aan.

### Bedreigingen

1. Beleidsmatig ressorteren de universiteiten en hun academisch erfgoed in Vlaanderen en Brussel onder **drie (mogelijke) domeinen**: Wetenschappelijk Onderzoek, Onderwijs en Cultuur. Dat schept een onduidelijke situatie. Door het gebrek aan het opnemen van eigenaarschap dreigt het academisch erfgoed tussen drie stoelen in te vallen.
2. Er is sprake van **een vicieuze cirkel**: doordat de middelen beperkt zijn en de officiële erkenning achterwege blijft, zijn er te weinig kanalen voor bewustmaking, waardoor de erkenning te gering is enz. Dat is zeker het geval als we het combineren met het vloeiende karakter van universitaire gemeenschappen en het grote verloop daarin. Bewustmaking is een permanente noodzaak.
3. **De verwachtingen die de samenleving van musea koestert** – en bij uitbreiding van ook academisch erfgoed – evolueren snel. In dit geval is de slinger de jongste decennia gegaan van een stevige nadruk op educatie met aantrekkelijke presentaties, over de nadruk op onderzoek en onderwijs, tot recent het uitspelen van de culturele meerwaarde. Daardoor ontstaat er **onduidelijkheid over de identiteit en het profiel** van universitaire collecties: welke functie hebben ze en kunnen ze hebben?

4. **Het rechtlijnige wetenschappelijk vooruitgangdenken**, dat zich weinig gelegen laat liggen aan (academisch) erfgoed, blijft een factor van belang, zeker in tijden van schaarse middelen. Het erfgoeddenken moet dan wijken voor 'meer urgente' keuzes.
5. Onder meer door de veelheid en diversiteit is de werking met het academisch erfgoed zeer verschillend en **ontbreekt er systematiek**. Een aantal collecties is (nog) afhankelijk van de (vrijwillige) inzet van één persoon en/of heeft geen duidelijke functie (meer). Dat is voor onderdelen van het erfgoed een bedreiging.

## Kansen

1. In deze landschapstekening zijn de vijf Vlaamse universiteiten samen aan het woord. **De samenwerking en het samen denken door de universiteiten opent nieuwe perspectieven**. Die creëren zij op deze manier zelf(standig). Stimulansen voor nog meer onderlinge afstemming, zoals binnen de VLIR-werkgroep, dringen zich op. Zo kan de academische erfgoedwerking meer perspectief krijgen.
2. Er zijn ongetwijfeld kansen voor **een grotere betrokkenheid van de community** die met een universiteit verbonden is bij de academische erfgoedwerking. Goed opgeleide alumni, van wie er velen maatschappelijk belangrijke functies bekleden, vormen hierin een belangrijke groep.
3. Op een eigentijdse en inclusieve manier **werken aan de bekendmaking van veel momenteel nog onbekende vormen van academisch erfgoed** kan positieve (verrassings)effecten sorteren en tot een grotere betrokkenheid leiden. Een mogelijk doelpubliek in dit verband is het secundair onderwijs.
4. De mogelijkheden voor een erfgoedwerking zullen exponentieel toenemen als ook de (geassocieerde en andere) **hogescholen** hierbij worden betrokken. Nu al zijn er banden en contacten.
5. Er zijn in het buitenland voorbeelden van hoe er met academisch erfgoed kan worden omgegaan. De Vlaamse universiteiten surfen mee op die golf. De vijf Nederlandstalige universiteiten kunnen in hun eigen context **lering trekken uit wat al is uitprobeerd** en nagaan wat je beter doet en vermijdt (de wet van de remmende voorsprong). Zo is de inbedding in de brede erfgoedsector een evolutie die op veel plaatsen niet of minder plaatsvindt. De academische erfgoedwerking kan mee bijdragen aan het Europese imago van de Vlaamse universiteiten.
6. Vanuit de opdracht (maatschappelijke dienstverlening) en het wezen van universiteiten (onafhankelijk denken) kan hun academische erfgoedwerking **een voortrekkersrol spelen in het breed beschikbaar stellen** van (eigen) erfgoed. Zo kan ze bijdragen tot een beweging en een houding die zowel de democratisering van het erfgoed ten goede komt als de (wereldwijde) mogelijkheden voor nieuw onderzoek bevordert.
7. Bij het creëren van een **'Europees verhaal'** kunnen universiteiten en hun academische erfgoedwerking een bepalende rol spelen inzake historisch bewustzijn. Denk aan een veelgebruikt begrip als 'de Verlichting'. In historisch perspectief vormen universiteiten sinds eeuwen een soort van **Europese Gemeenschap**. Daar getuigt ook het academisch erfgoed van. Dat biedt kansen voor de verhalen waar het huidige Europa naar verluidd nood aan heeft, zeker gezien de sterke positie van de Vlaamse universiteiten, ook in historisch opzicht.
8. Universiteiten zijn **kennisinstellingen en daar getuigt hun erfgoed van**. Het laat zien hoe kennis tot stand komt, wordt opgebouwd, weerlegd wordt, of bedreigd wordt door *fake* kennis. Dat scheidt kansen voor een eigentijdse erfgoedwerking rond krachtige archetypes, kennisontwikkeling en kritische zin.





## **ACHTER DE HORIZON NOOD AAN ERKENNING**

### **De kracht van academisch erfgoed**

Dat de tijden turbulent zijn, hoeft geen betoog. Dat er nood is aan de opleiding van jonge mensen tot cultureel gevormde en actieve burgers met historisch besef, ook niet. Dat erfgoed een belangrijke rol kan spelen in die culturele vorming en bij het creëren van dat historisch bewustzijn, is al even helder. En dat onze universiteiten in Vlaanderen en Brussel dat sinds lang op Europese en op wereldschaal doen, is een historische evidentie. Hun academisch erfgoed getuigt daar volop van. En van wat van oudsher academische hoofdtaken zijn: onderwijs en onderzoek. Dit gecombineerde geheel maakt mee de sterkte uit van het academisch erfgoed. Er liggen nog volop mogelijkheden te wachten.

### **De urgentie van deze landschapstekening**

De cirkel is rond: we begonnen deze landschapstekening met een antwoord op de vraag 'waarom nu dit initiatief?'. We eindigen er ook mee. Decretaal hebben de Vlaamse universiteiten, die qua beleid en financiering in de domeinen Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek thuishoren, momenteel drie opdrachten waarvoor ze worden gesubsidieerd: onderwijs en onderzoek; maatschappelijke en wetenschappelijke dienstverlening aan derden; de verspreiding van kennis, en wel met het oog op innovatie. Een opdracht voor een erfgoedwerking valt daar niet onder, ook niet voor het vele erfgoed dat door derden aan de universiteiten wordt toevertrouwd. Anders gezegd: een erkenning en geormerkte middelen voor een erfgoedwerking zijn er binnen dit kader niet vanuit het Vlaamse beleidsdomein Cultuur. Nog pregnanter: een keuze om personele en financiële middelen te besteden aan academisch erfgoed betekent vandaag de dag dat een universiteit en haar bestuur die middelen elders 'wegneemt'. Positief geformuleerd: dat de instelling binnen haar begroting kiest voor erfgoed. Dat is uit deze landschapstekening volop gebleken. Tegelijk blijft de situatie zonder stabiel Vlaams beleidskader precair en is het academisch erfgoed hierdoor zelfs 'onbeveiligd', met name als de druk op begrotingen toeneemt. De toekomst is niet gegarandeerd. Een 'beschermende erkenning' kan mee voor die garantie zorgen.

(We voegen daar graag aan toe dat erkende erfgoedbibliotheken als groep wél een onderdeel zijn van het Vlaamse beleids- en subsidiëeringskader. Tot die groep behoren drie universiteitsbibliotheken. Misschien is hun model zelfs een voorbeeld voor een erkenning van de Vlaamse academische erfgoedwerking...).

### **Een volwaardige erfgoedspeler**

Het belang van het academisch erfgoed en de rol van academische erfgoedbeheerders worden in de brede erfgoedsector de facto erkend. Erfgoedbeheerders en onderzoekers van onze universiteiten spelen in de sector een belangrijke rol. Dat is in veel opzichten een recente ontwikkeling.

De erkenning van de kwaliteit van het academisch erfgoed en van de academische erfgoedwerking door de Vlaamse overheid gaat over veel meer dan een middelenkwestie. Dat die middelen ook van elders kunnen komen, weten de academische erfgoedbeheerders maar al te goed. Het gaat ook over de erkenning van de maatschappelijke rol die de universiteiten spelen als beheerders van een belangrijke categorie erfgoed, dat in een heel eigen context tot stand kwam én dat op een eigen wijze wordt gevaloriseerd.

Door samen te werken en samen 'naar buiten te komen' geven de vijf Vlaamse universiteiten alvast een voorzet. Zij zijn bereid om in de Vlaams-Brusselse erfgoedwereld hun rol te blijven spelen als volwaardige professionele erfgoedbeheerders. Een erkenning van die volwaardigheid door de Vlaamse overheid zal ongetwijfeld als vliegwiel dienstdoen en veel meer mogelijk maken.



## COLOFON

### Auteurs

#### VLIR Werkgroep Academisch Erfgoed

Jeroen Vanden Berghe	UGent (voorzitter)
Aurora Geerts	VLIR (secretaris)
Maartje De Wilde	UAntwerpen
Daniël Ermens	UAntwerpen
Trudi Noordermeer	UAntwerpen
Frank Scheelings	VUB
Marjan Doom	UGent
Freddy Mortier	UGent
Pieter Lernout	UHasselt
Jan De Maeyer	KU Leuven
Geert Vanpaemel	KU Leuven

### Redactie

Patrick De Rynck

#### Verantwoordelijke uitgever:

Koen Verlaeckt, secretaris-generaal

#### Vlaamse Interuniversitaire Raad

Ravensteingalerij 27 bus 6, 1000 Brussel

T. +32 (0)2 792 55 00

[administratie@vlir.be](mailto:administratie@vlir.be)

[www.vlir.be](http://www.vlir.be) / @VLIRnws

Depotnummer: D/2020/2939/3



